

Přístup ke spravedlnosti pro migranty v zajištění

Vzdělávací materiály o přístupu migrantů
ke spravedlnosti

® **Přístup ke spravedlnosti pro Migranty v zajištění -**
Vzdělávací materiály o přístupu migrantů ke spravedlnosti

© Autorská práva International Commission of Jurists, září 2021

International Commission of Jurists (ICJ) povoluje bezplatnou reprodukci částí svých publikací za předpokladu, že jsou jako zdroj náležitě citovány, a kopie publikace, která obsahuje citované části, je zaslána do sídla ICJ na následující adresu

International Commission of Jurists
Rue des Buis 3
P.O. Box 1270
1211 Geneva 1, Switzerland
t: +41 22 979 38 00
www.icj.org

Tento projekt je financován z programu Evropské unie pro spravedlnost (2014–2020). Obsah této publikace představuje pouze názory autorské organizace a je její výhradní odpovědností. Evropská komise nenesе žádnou odpovědnost za případné zneužití.

Přístup ke spravedlnosti pro migranty v zajištění

Vzdělávací materiály o přístupu migrantů
ke spravedlnosti

International Commission of Jurists (ICJ)
Greek Council for Refugees (GCR)
Forum for Human Rights (FORUM)
Immigrant Council of Ireland (ICI)
Scuola Superiore di Studi Universitari e di Perfezionamento
Sant'Anna (SSSA)

Září 2021

Přístup ke spravedlnosti pro migranty v zajištění

Projekt FAIR plus - září 2021

Obsah

I. Právo na osobní svobodu v mezinárodním právu	6
1. Zbavení osobní svobody vs. omezení svobody pohybu	8
2. Alternativy k zajištění	10
3. Jasná právní úprava, svévole, nezbytnost a proporcionalita	12
II. Procesní záruky v zajištění	18
1. Informace o důvodech zajištění	18
2. Další záruky v průběhu zajištění	20
a) Právo na přístup k právní pomoci a právo na právní pomoc	20
b) Právo na lékařské vyšetření a zdravotní péči	21
c) Právo informovat příbuzné nebo jiné osoby o zajištění	21
d) Právo na přístup k UNHCR	21
e) Právo na přístup ke konzulární pomoci	21
3. Soudní přezkum rozhodnutí o zajištění	22
a) Požadavky na účinný soudní přezkum zajištění	22
b) Účinný soudní přezkum v případech národní bezpečnosti	24
4. Odškodnění za nezákonné zajištění	25
III. Délka zajištění	26
IV. Podmínky zajištění	27
1. Vhodnost místa zajištění	27
2. Podmínky zajištění	27
(a) Osobní prostor a přeplněnost	29
(b) Přístup ke zdravotní péči	30
(c) Ochrana před špatným zacházením, včetně násilí v zajištění	30
(d) Kumulativní účinek špatných podmínek	31
(e) Zajištění osob se specifickou zranitelností	31

Tento vzdělávací modul je druhým z pěti vzdělávacích materiálů¹ o ochraně práv migrantů v Evropě. Tento modul nabízí přehled hlavních zásad přístupu ke spravedlnosti pro migranty v zajištění.

I. Právo na osobní svobodu v mezinárodním právu

Klíčové body

- Podle ESLP každé zbavení osobní svobody: musí být odůvodněno zvláštním účelem definovaným v článku 5 odst. 1 písm. f) EÚLP; nařízeno v souladu s postupem stanoveným zákonem; a nesmí být svévolné.
- Podle ICCPR může být zajištění nařízeno jenom ve výjimečných případech jako krajní opatření na základě individuálního posouzení každého jednotlivého případu, a nelze-li účinně použít jiná, méně donucovací alternativní opatření.
- Podle práva EU musí být každé zbavení osobní svobody v souladu se zákonem, nezbytné a přiměřené.
- Zbavení osobní svobody musí být dále v souladu s procesními standardy upravenými v článku 5 odst. 2 EÚLP (právo na informace o důvodech zbavení osobní svobody), a článku 5 odst. 4 EÚLP (právo na urychlený přezkum zbavení osobní svobody).
- Podle práva EU a mezinárodního práva musí případy zbavení osobní svobody nebo omezení svobody pohybu splňovat další lidskoprávní záruky, například podmínky zajištění musí respektovat lidskou důstojnost; zdraví zajištěných osob nesmí být nikdy ohroženo.
- Osoba, která byla zbavená osobní svobody svévolně nebo nezákonně, má právo na náhradu škody podle mezinárodního práva (ICCPR nebo EÚLP) i práva EU.

Každý má právo na osobní svobodu a bezpečnost (článek 5 EÚLP, článek 6 Listiny základních práv EU a článek 9 ICCPR). Zajištění² migrantů, ať už při vstupu do země nebo za účelem vyhoštění, nesmí být svévolné a musí být provedeno v dobré víře a na základě zákona.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP), Rada Evropy, ETS č. 5, přijata 4. listopadu 1950

Článek 3 - Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Článek 5 - Právo na svobodu a osobní bezpečnost

1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

(...) f. zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

¹Vzdělávací materiály o přístupu migrantů ke spravedlnosti byly vytvořeny v rámci projektu FAIR PLUS - Posílení povědomí o právech migrujících osob, a jejich součástí jsou tyto vzdělávací moduly:

0. Přístup ke spravedlnosti

I. Spravedlivé azylové řízení a účinné prostředky nápravy

II. Přístup ke spravedlnosti pro migranty v zajištění

III. Přístup ke spravedlnosti z hlediska hospodářských, sociálních a kulturních práv

IV. Přístup ke spravedlnosti při ochraně práv migrantů na rodinný život

V. Přístup ke spravedlnosti pro migrující děti.

² Právní pojem „zajištění“ znamená „zbavení osobní svobody“, pojem „zajištění“ je v těchto školicích materiálech používán jako zkrácená verze pro pojem „zbavení osobní svobody“. Zajištění představuje jinak užší koncept než zbavení osobní svobody – protože ke zbavení osobní svobody může dojít kdekoli i v situacích, které se obvykle nepovažují za „zajištění“.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (ICCPR)

přijatý rezolucí Valného shromáždění OSN 2200(XXI) z 16. prosince 1966

Článek 7

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Zvláště nebude nikdo bez svého svobodného souhlasu podrobován lékařským nebo vědeckým pokusům.

Článek 9

1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být svévolně zatčen nebo zadržen. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě případů, kdy se tak stane na základě zákona a ve shodě s řízením, jež je stanoveno zákonem.

Článek 10

1. Se všemi osobami zbavenými osobní svobody se jedná lidsky a s úctou k přirozené důstojnosti lidské bytosti.

Mezinárodní právo a standardy stanovují, že v kontextu kontroly přistěhovalců je zajištění výjimkou z pravidla zachování osobní svobody, je vždy krajním opatřením a může být nařízeno jenom tehdy, nelze-li provést jiné, méně omezující alternativy, jako je ohlašovací povinnost nebo omezení pobytu, a to na základě důkladného posouzení všech relevantních skutečností a okolností individuálního případu.³ Zajištění musí být odůvodněno jako rozumné, nezbytné a přiměřené ve světle daných okolností a přehodnoceno, pokud se časem prodlužuje.⁴ Rozhodnutí o zajištění musí zohledňovat relevantní okolnosti každého jednotlivého případu, kdy k zajištění nesmí být přistupováno jako k pravidlu pro široké skupiny osob – musí se dávat přednost méně invazivním způsobům dosažení stejného účelu, jako je ohlašovací povinnost, záruky nebo jiné podmínky prevence útěku; a musí být předmětem pravidelného přehodnocování a soudního přezkumu.⁵

Listina základních práv EU (2012/C 326/02, 6. října 2012) mimo jiné stanoví, že každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost (článek 6) a že nikdo nesmí být mučen ani podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu (článek 4; viz také právo na nedotknutelnost lidské osobnosti (článek 3) a lidskou důstojnost (článek 1)).

Článek 31 Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků a přidružené standardy a doporučení⁶ upravují přednost neaplikovat zajištění, a princip, že zajištění musí být odůvodněno nutností v každém jednotlivém případě.

Zajištění žadatelů o azyl a uprchlíků:

- nikdy nesmí být automatické,
- může být použito jenom jako krajní opatření, existují-li důkazy, že jiné, méně omezující opatření nebudou v daném případě postačující,
- nesmí být nikdy použito jako trest.

Článek 31 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951

1. Smluvní státy se zavazují, že nebudou stíhat pro nezákonný vstup nebo přítomnost takové uprchlíky, kteří přicházejí přímo z území, kde jejich život nebo svoboda byly ohroženy ve smyslu článku 1, vstoupí nebo jsou přítomni na jejich území bez povolení, za předpokladu, že se sami přihlásí bez prodloužení úřadům a prokáží dobrý důvod pro svůj nezákonný vstup nebo přítomnost.

³ *Hassen El Dridi*, SDEU, C-61/11, 28. dubna 2011, odst. 39; Bashir Mohamed Ali Madi, SDEU, C-146/14, 5. června 2014, odst. 64; *Rahimi proti Řecku*, ESLP, 5. dubna 2011, odst. 109.

⁴ Výbor OSN pro lidská práva, *Obecní komentář č. 35 o článku 9*, 16. prosinec 2014, odst. 18; *A. proti Austrálii*, HRC, stížnost č. 560/1993, rozhodnutí ze dne 3. dubna 1997, dokument OSN CCPR/C/59/D/560/1993, odst. 9.3–9.4; *Samba Jalloh proti Nizozemsku*, HRC, stížnost č. 794/1998, rozhodnutí ze dne 26. března 2002, dokument OSN CCPR/C/74/D/794/1998, odst. 8.2; *Nystrom proti Austrálii*, HRC, stížnost č. 1557/2007, rozhodnutí ze dne 18. července 2011, dokument OSN CCPR/C/102/D/1557/2007, odst. 7.2 a 7.3; *Saadi proti Spojenému království*, ESLP, stížnost č. 13229/03, rozsudek ze dne 29. ledna 2008, odst. 74.

⁵ Výbor OSN pro lidská práva, *Obecní komentář č. 35*, odst. 18; *Baban proti Austrálii*, HRC, stížnost č. 1014/2001, rozhodnutí ze dne 18. září 2003, dokument OSN CCPR/C/78/D/1014/2001, odst. 7.2; *Bakhtiyari proti Austrálii*, HRC, stížnost č. 1069/2002, rozhodnutí ze dne 6. listopadu 2003, dokument OSN CCPR/C/79/D/1069/2002, odst. 9.2–9.3; UNHCR, *Doporučení ohledně používání kritérií a standardů souvisejících se zajištěním žadatelů o azyl a alternativ k zajištění* (2012), doporučení 4.3 a příloha A (níže jenom jako Doporučení UNHCR k zajištění).

⁶ *Ženevská úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951, a její Protokol týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1967 (společně jako Ženevská úmluva o právním postavení uprchlíků)*; a Doporučení UNHCR k zajišťování (citovány výše).

2. Smluvní státy nebudou na pohyb takových uprchlíků uplatňovat jiná omezení, než jaká jsou nezbytná, a taková omezení budou uplatněna pouze do té doby, než jejich postavení v zemi bude upraveno, nebo než obdrží povolení vstupu do jiné země. Smluvní státy povolí takovým uprchlíkům rozumnou lhůtu a poskytnou všechny potřebné prostředky k získání povolení vstupu do jiné země.

1. Zbavení osobní svobody vs. omezení svobody pohybu

Zbavení osobní svobody je odlišné od omezení svobody pohybu (článek 2 Protokolu č. 4 EÚLP, článek 12 ICCPR).

Článek 2 Protokolu č. 4 EÚLP

Článek 2 – Svoboda pohybu

1. Každý, kdo se právoplatně zdržuje na území některého státu, má na tomto území právo svobody pohybu a svobody zvolit si místo pobytu.
2. Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní.
3. Žádná omezení nemohou být uvalena na výkon těchto práv kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, udržení veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.
4. Práva uvedená v odstavci 1 mohou v určitých oblastech podléhat omezením stanoveným podle zákona a odůvodněným veřejným zájmem v demokratické společnosti.

Článek 12 ICCPR

1. Každý, kdo se právoplatně nachází na území určitého státu, má na tomto území právo svobody pohybu a svobody zvolit si místo pobytu.
2. Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní.
3. Výše zmíněná práva nepodléhají žádným omezením kromě těch, která stanoví zákon a která jsou nutná pro ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod druhých a která jsou v souladu s ostatními právy uznanými v tomto Paktu.
4. Nikdo nesmí být svévolně zbaven práva vstoupit do své vlastní země.

Zbavení osobní svobody představuje závažnější omezení pohybu než samotné omezení svobody pohybu podle článku 12 ICCPR.⁷

Pracovní skupina pro otázky svévolného zajištění (WGAD) doporučuje, aby se „(...) záruky dostupné proti svévolnému zatčení nebo zajištění vztahovaly na všechny formy zbavení osobní svobody, včetně (...) zajištění migrantů a žadatelů o azyl (...)“⁸

Podle mezinárodního práva lidských práv není zbavení osobní svobody možné definovat pouze s odkazem na klasifikaci ve vnitrostátním právu, ale je potřeba vzít v potaz skutečná omezení uložená konkrétní osobě. Například osoby, které jsou ubytovány v zařízení označeném jako „přijímací“, „záchytné“ nebo „ubytovací“ středisko, jež zdánlivě nepředstavují „zajištění“, mohou být s ohledem na povahu omezení svobody pohybu a jejich souhrnný dopad považovány za zbavené osobní svobody podle mezinárodního práva lidských práv. Při posuzování, zda omezení svobody dosahuje zbavení osobní svobody podle mezinárodního práva lidských práv se jako relevantní faktory berou v potaz typ uložených omezení; jejich trvání; dopad na danou osobu; a způsob provedení daného opatření (*Amuur proti Francii, citován níže, odst. 42*).

⁷ Výbor OSN pro lidská práva, *Obecní komentář č. 35*, odst. 18; *González del Río proti Peru*, HRC, stížnost č. 263/1987, rozhodnutí ze dne 28. října 1992, dokument OSN CCPR/C/46/D/263/1987, odst. 5.1; *Karker proti Francii*, HRC, stížnost č. 833/1998, rozhodnutí ze dne 26. října 2006, dokument OSN CCPR/C/70/D/833/1998, odst. 8.5.

⁸ Zpráva Pracovní skupiny k svévolnému zajištění, A/HRC/22/44, 24. prosince 2012, odst. 82 písm. b) (dále jenom jako Zpráva WGAD).

Samotná skutečnost, že zajištěný migrant může místo zajištění opustit, pokud vycestuje ze země, neznamená, že zajištění není zbavením osobní svobody. K tomuto závěru dospěl Evropský soud pro lidská práva v případě *Amuur proti Francii*, ve kterém shledal, že možnost opustit zemi bude v mnoha případech spíše teoretická, protože se není možné spolehnout na to, že nějaká jiná země přijme danou osobu nebo jí poskytne ochranu, pokud je tato osoba v ohrožení (odst. 48). *Doporučení UNHCR k zajištění* („*Doporučení UNHCR k zajištění*“) volí stejný přístup k této otázce.

Amuur proti Francii, ESLP, stížnost č. 19776/92, rozsudek ze dne 25. června 1996

Skutkové okolnosti: Stěžovatelé, čtyři somálští občané, uprchli ze Somálska a přicestovali letecky do Francie. Po přeletu byli umístěni po dobu 20 dnů v mezinárodní zóně letiště Paříž-Orly.

Analýza: Soud shledal, že držení stěžovatelů v mezinárodní letecké zóně představovalo zbavení osobní svobody, a proto se na případ vztahuje článek 5 odst. 1 Úmluvy. Soud dále shledal, že zbavení osobní svobody bylo nezákonné, protože příslušná ustanovení francouzského zákona účinná v daném čase nedovolovala běžným soudům prozkoumat podmínky, za kterých jsou cizí státní příslušníci drženi, nebo nařídít omezení trvání jejich zajištění. Tato ustanovení navíc neobsahovala zajištění poskytování právní, humanitární a sociální pomoci.

43. Držení cizinců v mezinárodní zóně ve skutečnosti zahrnuje omezení osobní svobody (...). Takové uvěznění, doprovázené vhodnými zárukami pro dotčené osoby, může být přijatelné pouze z důvodu, aby státům umožnilo zabránit nedovolenému přistěhovalectví při plnění svých mezinárodních závazků, zejména podle Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a Evropské úmluvy o lidských právech. Oprávněné obavy států zabránit stále častějším pokusům o obcházení imigračních omezení nesmí žadatele o azyl připravovat o ochranu poskytovanou těmito úmluvami. (...)

48. Pouhá skutečnost, že je možné, aby žadatelé o azyl dobrovolně opustili zemi, v níž hledají ochranu, nemůže vyloučit omezení svobody, právo opustit jakoukoli zemi, včetně vlastní, je navíc zaručeno Protokolem č. 4 k Úmluvě.

Přestože za daných okolností bývá rozhodnutí o nařízení zajištění přijato správními nebo policejními orgány, jeho prodloužení vyžaduje urychlené přezkoumání soudy, tradičními strážci osobních svobod. Především nesmí takové uvěznění zbavit žadatele o azyl práva na účinný přístup k řízení o určení postavení uprchlíka.

Z. A. a další proti Rusku, ESLP, stížnosti č. 61411/15, 61420/15, 61427/15 a 3028/16, 21. listopadu 2019

138. Při určování rozdílu mezi omezením svobody pohybu a zbavením osobní svobody v souvislosti s uvězněním cizinců v leteckých tranzitních zónách a přijímacích střediscích pro identifikaci a registraci migrantů lze faktory, které Soud zohledňuje, shrnout takto: i) individuální situace stěžovatelů a jejich možnosti, ii) použitelný právní režim v příslušné zemi a jeho účel, iii) relevantní doba trvání, zejména s ohledem na účel a procesní ochranu, kterou stěžovatelé v daném čase požívají, a iv) povaha a stupeň skutečných omezení uložených nebo zažívaných stěžovateli. (...)

156. Soud proto konstatuje, že s ohledem zejména na neexistenci vnitrostátních právních předpisů stanovujících maximální délku zajištění stěžovatelů, z velké části neregulérní povaha zajištění stěžovatelů v tranzitní zóně letiště Šeremetěvo, nadměrná délka tohoto zajištění a značné průtahy při vnitrostátním posouzení jejich žádostí o azyl, charakter místa, v něm byli stěžovatelé zajištěni, a kontrola, které byli během příslušného období podrobeni, a skutečnost, že stěžovatelé neměli praktickou možnost tuto zónu opustit, byli stěžovatelé zbaveni osobní svobody ve smyslu článku 5.

Ilias a Ahmed proti Maďarsku, ESLP, stížnost č. 47287/15, 21. listopadu 2019

Skutkové okolnosti: Dva stěžovatelé, občané Bangladéše, přijeli do tranzitní zóny Röszke v Maďarsku přes Recko, Severní Makedonii a Srbsko. Jednomu ze stěžovatelů bylo poskytnuto tlumočení v jazyku, kterému nerozuměl. Jejich žádosti o azyl byly odmítnuty a stěžovatelé byli vráceni zpátky do Srbska, jež maďarské úřady považovaly za „bezpečnou zemi“. Stěžovatelé namítali, že jejich zajištění v tranzitní zóně bylo v rozporu s článkem 5 odst. 1 EÚLP. Obávali se také, že jejich vyhoštění by mohlo nastartovat tzv. „řetězové navrácení“ zpátky do Řecka. V roce 2017 byl případ postoupen Velkému senátu.

Analýza: Soud prozkoumal rozdíl mezi omezením pohybu a zbavením osobní svobody a shledal, že toto posouzení musí být praktické a realistické s přihlédnutím k současným podmínkám a výzvám. Stěžovatelé podle Soudu vstoupili do tranzitní zóny dobrovolně a přijeli do Maďarska bez obav z bezprostředního nebezpečí, které by jim hrozilo v Srbsku. Soud shledal, že státy mají právo přijmout nezbytná opatření při posuzování žádosti o azyl, což bylo v případě stěžovatelů vykonáno celkem urychleně a byly přijaty jenom nevyhnutelná opatření. Soud shledal, že článek 5 nelze na případ aplikovat *ratione materiae*.

217. Při určování rozdílu mezi omezením svobody pohybu a zbavením osobní svobody v souvislosti s uvězněním cizinců v letištních tranzitních zónách a přijímacích střediscích pro identifikaci a registraci migrantů lze faktory, které Soud zohledňuje, shrnout takto: i) individuální situace stěžovatelů a jejich možnosti, ii) použitelný právní režim v příslušné zemi a jeho účel, iii) relevantní doba trvání, zejména s ohledem na účel a procesní ochranu, kterou stěžovatelé v daném čase požívají, a iv) povaha a stupeň skutečných omezení uložených nebo zažívaných stěžovatelů (...).

Právo EU

V květnu 2020 SDEU v případech *FMS a další v. Főigazgatóság et al.* (spojené případy [C-924/19 a C-925/19](#)) rozhodl, že podmínky vládoucí v tranzitní zóně Röszke v Maďarsku představují zbavení osobní svobody ve smyslu příslušných směrnic EU (odst. 226-231). SDEU zdůraznil, že právo EU neumožňuje zajištění žadatelů o mezinárodní ochranu, ani zajištění příslušníků třetích zemí, kteří podléhají rozhodnutí o návratu, jenom z důvodu, že tyto osoby se nemůžou o sebe postarat.

SDEU dále uvedl, že členské státy mohou požadovat od žadatelů o mezinárodní ochranu, kteří se dostaví na jejich hranice, aby setrvali na hranicích nebo v tranzitní zóně (za účelem přezkoumání přijatelnosti jejich žádostí, neSoud prozkoumal rozdíl mezi omezením pohybu a zbavením osobní svobody a shledal, že toto posouzení musí být praktické a realistické s přihlédnutím k současným podmínkám a výzvám. Stěžovatelé podle Soudu vstoupili do tranzitní zóny dobrovolně a přijeli do Maďarska bez obav z bezprostředního nebezpečí, které by jim hrozilo v Srbsku. Soud shledal, že státy mají právo přijmout nezbytná opatření při posuzování žádosti o azyl, což bylo v případě stěžovatelů vykonáno celkem urychleně a byly přijaty jenom nevyhnutelná opatření. Soud shledal, že článek 5 nelze na případ aplikovat *ratione materiae*.

2. Alternativy k zajištění

Mezinárodní právo

Rozhodnutí o (zajištění) „(...) musí zohledňovat méně invazivní způsoby dosažení stejného účelu, jako je ohlašovací povinnost, záruky nebo jiné podmínky prevence útěku; a musí podléhat pravidelnému přehodnocování a soudnímu přezkumu.“⁹ Při posuzování nezbytnosti a přiměřenosti zajištění v souladu s článkem 9 ICCPR je potřebné prokázat, že byly zvažovány jiná, méně omezující opatření a tato byla shledána jako nedostatečná. V případě *C. proti Austrálii* (CCPR/C/76/D/900/1999, z 13. listopadu 2002) Výbor pro lidská práva shledal porušení článku 9 odst. 1 ICCPR, jelikož stát neposoudil méně omezující opatření, jako je „uložení ohlašovací povinnosti, záruky nebo jiné podmínky, která by zohlednila zhoršující se stav stěžovatele. Za těchto okolností, bez ohledu na důvod prvotního zajištění, bylo pokračování zajištění cizince po dobu více než dvou let bez individualizovaného zdůvodnění a bez možnosti substantivního soudního přezkumu (...) svévolné a představovalo porušení článku 9 odst. 1 (odst. 8.2).“

ESLP konstatoval, že při aplikaci článku 5 odst. 1 písm. f) EÚLP je potřeba věnovat zvláštní pozornost možnosti uložení alternativ k zajištění pro osoby nebo skupiny ve zranitelné situaci, jinak zajištění nebude v dobré víře a prosté svévole. Soud v případě *Rahimi proti Řecku*, který se týkal nezletilého migranta bez doprovodu, rozhodl, že je potřeba zvážit alternativy k zajištění.

Doporučení UNHCR k zajišťování žadatelů o mezinárodní ochranu v Doporučení 4.3 uvádí, že „je nutné zvážit alternativy k zajištění.“¹⁰

⁹ Výbor OSN pro lidská práva, *Obecní komentář č. 35*, odst. 18; *Baban proti Austrálii*, HRC, stížnost č. 1014/2001, rozhodnutí ze dne 18. září 2003, dokument OSN CCPR/C/78/D/1014/2001, odst. 7.2; *Bakhtiyari proti Austrálii*, HRC, stížnost č. 1069/2002, rozhodnutí ze dne 6. listopadu 2003, dokument OSN CCPR/C/79/D/1069/2002, odst. 9.2–9.3; UNHCR, *Doporučení zajišťování žadatelů o azyl* (2012), doporučení 4.3 a příloha A.

¹⁰ UNHCR vydalo dva „opční dokumenty“, které obsahují doporučení pro státy v oblasti zavádění alternativ k zajištění v případě dětí (*Opční dokument 1*) a v případě dospělých (*Opční dokument 2*).

Doporučení UNHCR ohledně používání kritérií a standardů souvisejících se zajištěním žadatelů o azyl a alternativ k zajištění

Terminologie

5. Pro účely těchto doporučení pojem „zajištění“ označuje zbavení svobody nebo zadržení na uzavřeném místě, které žadatel o azyl nesmí volně opustit, včetně např. věznic, účelových vazebních zařízení, přijímacích a uprchlických středisek s uzavřeným režimem apod.
6. Místo zajištění může být spravováno veřejnými institucemi nebo soukromými smluvními partnery; zajištění může být nařízeno v rámci správního nebo soudního postupu, nebo může být dotyčná osoba zajištěna na základě „zákonných“ důvodů či bez nich. Zajištění nebo úplné uvěznění je krajním opatřením na škále možných forem zbavení osobní svobody (...). I další omezení svobody pohybu v kontextu migrace jsou předmětem mezinárodních norem. Rozdíly mezi zbavením svobody (zajištěním) a menším omezením svobody pohybu spočívají ve „stupni nebo intenzitě a nikoli v povaze nebo podstatě“. Tato Doporučení se sice zaměřují více na zajištění (nebo úplné uvěznění), ale částečně se věnují i opatřením méně represivním.
7. Osoby mohou být zajištěny na celé řadě míst, včetně suchozemských a mořských hranic, „mezinárodních zón“ na letištích, ostrovů, člunů, a uzavřených uprchlických táborů, ve vlastním domově (domácí vězení) a dokonce i mimo předmětné území. Bez ohledu na název konkrétního místa zajištění důležitou otázkou je, zda žadatel o azyl byl zbaven osobní svobody de facto, a zda je tento akt v souladu s mezinárodním právem. (...)

Doporučení 3: Zajištění musí být v souladu s příslušnými předpisy.

Doporučení 4: Zajištění nesmí být svévolné a veškerá rozhodnutí musí vycházet z hodnocení konkrétních okolností následovně:

- Doporučení 4.1: Zajištění je výjimečným opatřením, které je zdůvodněno pouze legitimním účelem.
- Doporučení 4.2: K zajištění cizince lze přistoupit jen v případech, kdy je to nezbytně nutné, za všech okolností odůvodněné a přiměřené vzhledem k legitimnímu účelu.
- Doporučení 4.3: Je nutné zvážit alternativy k zajištění.

Doporučení 5: Zajištění cizince nesmí mít diskriminační charakter.

Doporučení 6: Zajištění na dobu neurčitou je svévolné, předpisem musí být stanovena maximální doba.

Doporučení 7: Rozhodování o zajištění musí být předmětem určitých minimálních procedurálních záruk.

Doporučení 8: Podmínky v zařízeních pro zajištění cizinců musejí být lidské a důstojné. (...)

Právo EU

Podle práva EU musí být zajištění vždy krajním opatřením a všechny alternativy musí být vyčerpány, kromě případů, kdy není v konkrétním případě možné tyto alternativy účinně uplatnit (článek 8 odst. 2 přepracovaného znění Příjímací směrnice,¹¹ článek 18 odst. 2 Dublinského nařízení,¹² a článek 15 odst. 1 Návratové směrnice¹³).

Příjímací směrnice (přepracované znění) 2013/33/EU

Článek 8 - Zajištění

(...) 2. V případě nutnosti a na základě individuálního posouzení každého případu mohou členské státy zajistit žadatele, nelze-li účinně uplatnit jiná, mírnější donucovací opatření. (...)

¹¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu (přepracované znění).

¹² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států

¹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí

Článek 11 - Zajištění zranitelných osob a žadatelů se zvláštními potřebami při přijetí

1. Hlavním zájmem vnitrostátních orgánů by mělo být zdraví, včetně zdraví duševního, zajištěných žadatelů, kteří jsou zranitelnými osobami.

Jsou-li zajištěny zranitelné osoby, členské státy zajistí, aby byly tyto osoby pravidelně kontrolovány a aby se jim dostávalo odpovídající podpory s přihlédnutím k jejich konkrétní situaci včetně jejich zdravotního stavu.

2. Zajištění nezletilých osob je krajním opatřením, které se použije až tehdy, je-li potvrzeno, že nelze účinně uplatnit jiná, mírnější donucovací opatření. Musí trvat co nejkratší dobu a musí být vyvinuto veškeré úsilí o propuštění zajištěných nezletilých osob a jejich umístění do vhodného ubytovacího zařízení vhodného pro nezletilé osoby.

Přihlížet by se mělo zejména k nejlepšímu zájmu nezletilé osoby podle čl. 23 odst. 2.

Jsou-li nezletilé osoby zajištěny, musejí mít možnost věnovat se volnočasovým aktivitám včetně her a rekreačních aktivit přiměřených jejich věku.

3. K zajištění nezletilých osob bez doprovodu se přistupuje jen za výjimečných okolností. V případě zajištěných nezletilých osob bez doprovodu musí být vyvinuto veškeré úsilí o co nejrychlejší propuštění.

Nezletilé osoby bez doprovodu nesmějí být drženy ve věznici.

Nezletilé osoby bez doprovodu se v rámci možností umístí v zařízeních, které mají k dispozici personál a vybavení zohledňující potřeby osob jejich věku.

V případě zajištění nezletilých osob bez doprovodu členské státy zajistí, aby byly umístěny odděleně od dospělých osob.

4. Zajištěné rodiny musí být umístěny odděleně, tak aby bylo zajištěno odpovídající soukromí.

5. Jsou-li zajištěni žadatelé ženského pohlaví, členské státy zajistí, aby byly umístěny odděleně od žadatelů mužského pohlaví, ledaže se jedná o rodinné příslušníky a všechny dotyčné osoby vysloví se společným umístěním souhlas.

Ve vztahu k prvnímu pododstavci jsou přípustné výjimky týkající se využívání společných prostor určených k rekreačním nebo společenským aktivitám, včetně podávání jídel.

6. V řádně odůvodněných případech a po přiměřenou dobu, která musí být co nejkratší, se členské státy mohou odchýlit od ustanovení odst. 2 třetího pododstavce, odstavce 4 a odst. 5 prvního pododstavce, pokud je žadatel zajištěn na hraničním přechodu nebo v tranzitním prostoru, s výjimkou případů uvedených v článku 43 směrnice 2013/32/EU.

Článek 8 odst. 4 přepracovaného znění přijímací směrnice zavazuje státy, aby ve vnitrostátním právu stanovily pravidla pro alternativy k zajištění.

Alternativy k zajištění můžou zahrnovat: ohlašovací povinnost, například povinnost hlásit se policii nebo imigračním úřadům v pravidelných intervalech; povinnost odevzdat pas nebo cestovní doklad; požadavky na pobyt, například požadavek žít nebo přespávat na určené adrese; propuštění na kauci nebo na základě záruky; požadavek na ručitele; propuštění s podporou pečovatele nebo na základě plánu péče v komunitě nebo ve skupině pro duševní zdraví; nebo elektronické monitorování, například ve formě náramků.

3. Jasná právní úprava, svévole, nezbytnost a proporcionalita

Zajištění v jakékoliv formě musí mít jasný právní základ ve vnitrostátním právu a řízeních, a nesmí být svévolné, zbytečné ani nepřiměřené.

Právo na osobní svobodu a bezpečnost podle mezinárodního práva lidských práv vyžaduje, aby bylo zbavení osobní svobody v souladu se zákonem a nebylo svévolné.

- ICCPR zakazuje jakékoliv zajištění, které je „svévolné“ (článek 9)
- EÚLP připouští zákonné zajištění jenom z několika specifikovaných legitimních důvodů. Ve vztahu k zajišťování cizinců umožňuje zajištění:
 - za účelem zabránění neoprávněného vstupu na území (článek 5 odst. 1 písm. f)) nebo
 - za účelem probíhajícího vyhoštění nebo vydání (článek 5 odst. 1 písm. f)).

Podle článku 9 ICCPR, a také podle mezinárodního uprchlického práva v případech týkajících se žadatelů o azyl, je stát povinen prokázat, že zajištění bylo rozumné, nezbytné a přiměřené okolnostem daného případu, v opačném případě bude zajištění svévolné.

Výbor OSN pro lidská práva podrobně vyložil pojem „svévolného zbavení osobní svobody“ podle článku 9 ICCPR ve svém **Obecném komentáři č. 35**. Ve vztahu k zajišťování cizinců uvádí:

18. Zajištění za účelem kontroly imigrace není samo o sobě svévolné, ale musí být vždy odůvodněno jako rozumné, nezbytné a přiměřené s ohledem na okolnosti, a opětovně přehodnoceno, pokud trvá delší dobu. Žadatelé o azyl, kteří neoprávněně vstoupí na území smluvní strany, mohou být zajištěni na krátkou počáteční dobu za účelem zdokumentování jejich vstupu, zaznamenání jejich žádostí a určení jejich totožnosti, pokud o ní existují pochybnosti (Bakhtiyari proti Austrálii, op. cit., odst. 9.2–9.3). Jejich další zajištění během vyřizování jejich žádostí by bylo svévolné, kdyby neexistovaly konkrétní důvody specifické pro danou osobu, jako je individualizovaná pravděpodobnost útěku, nebezpečí spáchání trestných činů proti jiným osobám nebo riziko jednání proti národní bezpečnosti. Rozhodnutí musí obsahovat posouzení relevantních faktorů případ od případu a nesmí být závazným pravidlem pro širokou kategorii osob; dále musí brát v úvahu méně invazivní prostředky k dosažení stejných cílů, jako jsou ohlašovací povinnost, záruky nebo jiné podmínky, aby se zabránilo útěku; a musí podléhat pravidelnému přehodnocování a soudnímu přezkumu. Při rozhodování o zajišťování migrantů musí být rovněž zohledněn dopad zajištění na jejich fyzické nebo duševní zdraví. Jakékoli nezbytné zajištění by se mělo vykonávat ve vhodných zařízeních nevězeňského charakteru s odpovídajícími hygienickými podmínkami, a nemělo by se vykonávat ve věznicích. Neschopnost smluvního státu vykonat vyhoštění osoby z důvodu absence státní příslušnosti nebo jiných překážek neodůvodňuje zajištění na neurčitou dobu. Děti by neměly být zbaveny svobody, kromě opatření krajní povahy a na co nejkratší možnou dobu, přičemž by se měly brát v úvahu jejich nejlepší zájmy, a to především s ohledem na délku a podmínky zajištění, a také s ohledem na extrémní zranitelnost a potřebu péče o nezletilé osoby bez doprovodu.

Pracovní skupina OSN pro otázky svévolného zajištění definovala hlavní znaky svévole ve svých Závěrech č. 9 k definici a rozsahu svévolného zbavení osobní svobody podle ustáleného mezinárodního práva (Zpráva WGAD). V souhrnu uvádí, že „zákaz svévole zahrnuje důkladné prozkoumání zákonnosti, rozumnosti, proporcionality a nezbytnosti jakéhokoliv opatření zbavujícího lidskou bytost osobní svobody. Otázka zákazu svévole může nastat kdykoliv v průběhu řízení.“ (Zpráva WGAD, odst. 80)

Evropský soud pro lidská práva uvádí, že pokud nemá být zajištění cizince svévolné, musí být kromě souladu s vnitrostátním právem také:

- (a) provedeno **v dobré víře** a nesmí zahrnovat žádné zavádění ze strany úřadů;
- (b) úzce spjato s **dovoleným důvodem** zajištění;
- (c) **místo a podmínky** zajištění musí být přiměřené s ohledem na skutečnost, že toto opatření je použito vůči lidem, kteří nespáchali ani nejsou podezřelí ze spáchání trestního činu, ale vůči lidem, kteří uprchli ze své země, často ve strachu o vlastní životy, a proto musí být brán ohled na jejich zranitelnou situaci (M.S.S. proti Belgii a Řecku, stížnost č. 30696/09, 11. ledna 2011);
- (d) **délka zajištění nesmí přesáhnout délku přiměřeně požadovanou** pro sledovaný účel;
- (e) v případě, že je zajištění nařízeno za účelem vyhoštění ze země, je zajištění povoleno jenom po dobu, kdy probíhá řízení o vyhoštění nebo o vydání, a to jenom pokud tato řízení probíhají **s náležitou péčí**. Zároveň musí existovat reálný předpoklad, že vyhoštění nebo vydání bude možno provést (*Mikolenko proti Estonsku*, ESLP, stížnost č. 10664/05, rozsudek ze dne 8. října 2009, odst. 59, 67).

Saadi proti Spojenému království, ESLP, stížnost č. 13229/03, rozsudek ze 29. ledna 2008

Skutkové okolnosti: Stěžovatel, irácký Kurd žádající o azyl, byl poté, co obdržel „dočasné povolení ke vstupu na území“, zajištěn ve středisku pro žadatele o azyl, u kterých není shledáno riziko útěku a jejichž žádosti je možné vyřídit ve „zrychleném“ řízení. Stěžovatel dostal standardní formulář obsahující důvody pro jeho zajištění a jeho práva, ale bez vysvětlení, že byl zajištěn podle

„zrychleného“ řízení. Azylová žádost stěžovatele byla nejprve zamítnuta, avšak po úspěšném odvolání byl stěžovateli udělen azyl.

Analýza: Soud vyložil článek 5 odst. 1 písm. f) („zajištění osoby za účelem zabránění nepovolenému vstupu na území“) tak, že zahrnuje osoby, které se samy přihlásily úřadům a požádaly o povolení ke vstupu, ať už formou azylu nebo jiným způsobem. Soud shledal, že sedmidenní zajištění žadatele o azyl s „dočasným povolením ke vstupu“ podle „zrychleného“ řízení nebylo svévolné a bylo v souladu s článkem 5 odst. 1. Na druhé straně prodlení 76 hodin v poskytnutí informací o důvodech zajištění nesplňovalo požadavek na rychlost poskytnutí informací uvedený v článku 5 odst. 2 Úmluvy. Obecné prohlášení – například prohlášení parlamentu – nemůžou nahradit požadavek přímo informovat každou zajištěnou osobu.

65. *V tomto bodě Velký senát souhlasí (...), že dokud stát „nepovolí“ vstup na území, každý vstup na území je „nepovolený“ a zajištění osoby, která si přeje vstoupit na území a potřebuje k tomu povolení, které zatím nemá, může být, bez jakéhokoli zkrácení jazyka, považováno za „zabránění nepovolenému vstupu na území“. Soud se neztotožňuje s názorem, že jakmile se žadatel o azyl sám přihlásí imigračním úřadům, usiluje o provedení „povoleného“ vstupu, takže zajištění nemůže být odůvodněno podle první části čl. 5 odst. 1 písm. f). (...)*

72. *(...) při zajištění osoby podle článku 5 odst. 1 písm. f) Velký senát při výkladu druhé části tohoto pododstavce konstatoval, že dokud je osoba zajištěna „za účelem vyhoštění“, to znamená, že dokud „probíhají kroky směřující k vyhoštění“, **neobsahuje toto ustanovení požadavek, že zajištění musí být rozumně považováno za nezbytné**, například ke zabránění spáchání trestného činu nebo útěku (viz Chahal, citováno výše, odst. 112). Velký senát v případě Chahal dále uvedl, že **princip proporcionality se uplatňuje v případě zajištění podle článku 5 odst. 1 písm. f) jenom v tom rozsahu, že zajištění nesmí trvat nepřiměřeně dlouhou dobu**; a tudíž konstatoval, že „jakékoliv zbavení osobní svobody podle článku 5 odst. 1 písm. f) bude důvodné, jenom dokud probíhá řízení o vyhoštění. Pokud takové řízení není prováděno s náležitou péčí, zajištění přestane být přípustné (...)“ (tamtéž, odst. 113; viz také Gebremedhin [Geberramadhien] proti Francii, stížnost č. 25389/05, odst. 74, ESLP 2007-II).*

73. *S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že princip, že zajištění nesmí být svévolné, se musí aplikovat na zajištění podle první části článku 5 odst. 1 písm. f) **stejným způsobem**, jako se aplikuje podle druhé části tohoto ustanovení. Protože státy mají právo kontrolovat vstup cizinců na své území stejně jako jejich pobyt (viz judikaturu citovanou v odst. 63 výše), bylo by umělé uplatňovat odlišný test proporcionality na případy zajištění v momentu vstupu, než jaký je uplatňován při vyhoštění, vydání nebo nuceném vycestování osoby nacházející se již na území.*

74. *Aby zajištění nebylo svévolné, musí být vykonáno v dobré víře; musí být těsně spjato s důvodem zabránění nepovolenému vstupu osoby na území; místo a podmínky zajištění nesmí být nepřiměřené s ohledem k, že „toto opatření není použito vůči těm, kteří spáchali trestní čin, ale vůči cizincům, kteří uprchli ze své země“ (viz Amuur, citováno výše, odst. 43); délka zajištění nesmí přesáhnout délku přiměřeně požadovanou pro sledovaný účel. (...)*

84. *Senát shledal porušení tohoto ustanovení, protože důvody zajištění nebyly stěžovateli sděleny dostatečně „rychle“. Senát konstatoval, že obecná prohlášení – jako byly oznámení parlamentu v tomto případě – nemůžou nahradit požadavek podle článku 5 odst. 2, aby byla osoba informována o důvodech svého zadržení nebo zajištění.*

Suso Musa proti Maltě, ESLP, stížnost č. 42337/12, rozsudek ze dne 23. července 2013

Skutkové okolnosti: Případ se týká žadatele o azyl ze Sierra Leone. Stěžovatel namítal, že jeho zajištění bylo nezákonné a že neměl účinné prostředky k přezkumu zákonnosti zajištění.

Analýza: Po prozkoumání stížností na nezákonnost zajištění a nedostatečný přístup k účinným prostředkům nápravy Soud shledal porušení článku 5 odst. 1 a odst. 4 Úmluvy.

100. *(...) Soud poznamenává, že Doporučení Rady ministrů č. Rec(2003)5 členským státům o zajišťovacích opatřeních vůči žadatelům o azyl, na které vláda ve velkém odkazovala, také uvádí, že „zajišťovací opatření vůči žadatelům o azyl mohou být uplatňována jenom po důkladném zvážení jejich nezbytnosti v každém jednotlivém případě“. Ve světle této*

praxe má Soud pochybnosti ohledně dobré víry na straně vlády v uplatňování plošné politiky zajišťování (kromě zvláště zranitelných kategorií) na maximální dobu 18 měsíců.

101. (...) Soud je také znepokojen ohledně vhodnosti místa a podmínek zajištění.
102. Nakonec Soud poznamenává, že v současném případě trvalo úřadům jeden rok, než rozhodly o azylové žádosti stěžovatele. To nemůže být považováno za dobu zajištění rozumně vyžadovanou pro sledovaný účel, kterým bylo rozhodnutí o žádosti o pobyt.
103. Z toho plyne, že **zajištění stěžovatele do data rozhodnutí o jeho azylové žádosti nebylo v souladu s článkem 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, který byl proto porušen.**
104. Co se týče druhého období zajištění stěžovatele, (...) Soud opakuje, že zajištění podle článku 5 odst. 1 písm. f) bude důvodné, jenom dokud bude probíhat řízení o vyhoštění. Pokud toto řízení není prováděno s náležitou péčí, zajištění přestává být přípustné podle článku 5 odst. 1 písm. f) (...). Nicméně vláda přiznala, že vyhoštění stěžovatele bylo pozastaveno, protože proti němu probíhalo trestní řízení a s ohledem na toto řízení úřady nemohly stěžovatele vyhostit (viz odst. 77 výše). Není jasné, kdy bylo toto řízení ukončeno; nicméně pokusy o přípravu vyhoštění stěžovatele byly zahájeny až v lednu 2013. Z tohoto důvodu nemožno konstatovat, že období zajištění po dobu deseti měsíců od 2. dubna 2012 do ledna 2013 bylo za účelem vyhoštění. Co se týče následujících dvou měsíců, vláda neuvedla žádné kroky úřadů, kromě rozhovoru s konzulem Sierra Leone, které by vedly ke zjištění, že stěžovatel může být navrácen do země původu. Soud dále poznamenává, že stěžovatel zůstal zajištěn do března 2013 navzdory skutečnosti, že úřady již od 11. února 2013 měly vědomost, že neexistovala šance pro jeho vyhoštění. (...)
106. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné pro to, aby Sodu mohl dospět k závěru, že vnitrostátní systém jako taký selhal v ochraně stěžovatele proti svévolnému zajištění, a že ani jeho dlouho trvající zajištění po rozhodnutí o azylové žádosti nemožno považovat za slučitelné s druhou částí článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

Amuur proti Francii, ESLP, stížnost č. 19776/92, rozsudek ze dne 25. června 1996

50. (...) Při stanovení, že jakékoli zbavení osobní svobody musí být provedeno „v souladu s řízením stanoveným zákonem“, čl. 5 odst. 1 především vyžaduje, aby každé zadržení nebo zajištění mělo právní základ ve vnitrostátním právu. Tato slova však neodkazují pouze na vnitrostátní právní úpravu; (...) ale vztahují se na kvalitu této právní úpravy a vyžadují, aby byla slučitelná s vládou práva, konceptem, který je vlastní všem ustanovením Úmluvy. Za účelem ověření, zda je zbavení osobní svobody v souladu se zásadou slučitelnosti s vnitrostátními právními předpisy musí Soud posoudit nejen právní předpisy platné v dané oblasti, ale také kvalitu dalších právních předpisů, které se vztahují na dotčené osoby. Kvalita v tomhle smyslu znamená, že pokud vnitrostátní právní úprava umožňuje zbavení osobní svobody – obzvláště pokud se jedná o žadatele o azyl z jiných zemí – musí být dostatečně dostupná a přesná, aby se zabránilo riziku svévolnosti. Tyto vlastnosti jsou obzvláště důležité pro žadatele o azyl na letištích, zejména s ohledem na potřebu sladit ochranu základních práv s požadavky státních imigračních politik.

Al Husin proti Bosně a Hercegovině (č. 2), ESLP, stížnost č. 10112/16, rozsudek ze dne 25. září 2019

97. Článek 5 odst. 1 písm. f) nevyžaduje, aby bylo zajištění přiměřeně považováno za nezbytné, například za účelem zabránění danému jednotlivci ve spáchání trestného činu nebo v útěku. Jakékoliv zbavení osobní svobody podle článku 5 odst. 1 písm. f) bude nicméně odůvodněno jenom tehdy, dokud probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání. Pokud toto řízení neprobíhá s náležitou péčí, zajištění přestane být přípustné podle článku k 5 odst. 1 písm. f).

Chahal proti Spojenému království, ESLP, stížnost č. 22414/93, rozsudek ze dne 15. listopadu 1996

112. Soud připomíná, že není sporné, že pan Chahal byl zajištěn „za účelem vyhoštění“ ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. f) (viz odst. 109 výše). Článek 5 odst. 1 písm. f) nevyžaduje, aby bylo zajištění osoby, proti které probíhají úkony za účelem vyhoštění, rozumně považováno

za nezbytné, například za účelem zabránění páčání trestní činnosti nebo útěku; v tomto smyslu článek 5 odst. 1 písm. f) poskytuje jinou úroveň ochrany než článek 5 odst. 1 písm. c). Toto ustanovení (čl. 5 odst. 1 písm. f)) skutečně vyžaduje pouze to, aby probíhali „kroky za účelem vyhoštění“. Pro účely článku 5 odst. 1 písm. f) není proto podstatné, jestli původní rozhodnutí o vyhoštění je důvodné podle vnitrostátního práva nebo podle Úmluvy.

113. Soud nicméně připomíná, že jakékoliv zbavení osobní svobody podle článku 5 odst. 1 písm. f) bude důvodné jenom dokud probíhá řízení o vyhoštění. Pokud toto řízení není prováděno s náležitou péčí, zajištění přestane být přípustné podle článku 5 odst. 1 písm. f) (...). Je proto nezbytné posoudit, zda řízení o vyhoštění netrvalo příliš dlouho.

Mikolenko proti Estonsku, ESLP, stížnost č. 10664/05, rozsudek ze dne 8. října 2009

63. Soud opakuje, že zbavení osobní svobody podle článku 5 odst. 1 písm. f) bude důvodné jenom dokud probíhá řízení o vyhoštění. Z toho plyne, že pokud toto řízení neprobíhá s náležitou péčí, zajištění přestane být přípustné podle tohoto pododstavce (...).

64. Soud poznamenal, že zajištění stěžovatele za účelem vyhoštění trvalo výjimečně dlouho. Byl zajištěn více než tři roky a jedenáct měsíců.

65. Navíc vyhoštění stěžovatele se stalo prakticky nemožné, protože pro všechny praktické účely vyžadovalo jeho spolupráci, kterou nebyl ochoten poskytnout. I když je pravda, že státy mají „nesporné suverénní právo kontrolovat vstup cizinců a jejich pobyt na svém území“ (viz, například, Saadi, citováno výše, odst. 64, s dalšími odkazy), zajištění cizinců v tomto kontextu je nicméně přípustné podle článku 5 odst. 1 písm. f) jenom doku probíhají kroky směřující k vyhoštění. Soud konstatuje, že ve stávajícím případě nemožno říct, že další zajištění stěžovatele bylo vykonáno za účelem vyhoštění, protože toto již nebylo možné provést. (...)

68. S ohledem na výše uvedené Soud uzavírá, že důvody pro zajištění stěžovatele – kroky směřující k vyhoštění – nebyly dány v průběhu celého období jeho zajištění z důvodu absence reálného předpokladu vyhoštění a selhání vnitrostátních úřadů v provádění řízení o vyhoštění s náležitou péčí.

Pokud vnitrostátní právní úprava obsahuje požadavky, které jdou nad rámec požadavků stanovených ESLP („test Saadi“), například pokud je obsahuje právo EU a jsou promítnuty do vnitrostátního práva, musí být tyto požadavky naplněny (a to se musí také odrazit v rozhodnutích soudů), jinak nebude zbavení osobní svobody v souladu s požadavkem zákonnosti (viz například [J.R. a další proti Řecku](#), stížnost č. 22696/16, 25. ledna 2018, odst. 109-113).

Doporučení UNHCR k zajišťování cizinců

Doporučení 4.1 stanoví důvody umožňující zajištění žadatelů o azyl:

- za účelem ochrany veřejného pořádku:
 - o za účelem zabránění útěku a/nebo v případě předpokládané nespolupráce;
 - o v souvislosti se zrychlenými řízeními pro zjevně nedůvodné žádosti nebo případy jasného zneužití;
 - o za účelem prvotního ověření totožnosti a/nebo bezpečnosti;
 - o v souvislosti s předběžným pohovorem za účelem zjištění skutečností, na kterých je založena žádost o mezinárodní ochranu a které bez zajištění osoby nelze zjistit;
- za účelem ochrany veřejného zdraví;
- za účelem ochrany národní bezpečnosti.

Doporučení 4.2: K zajištění cizince lze přistoupit jen v případech, kdy je to nezbytně nutné, rozumné s přihlédnutím ke všem okolnostem a přiměřené legitimnímu účelu.

Doporučení 4.3: Je nutné zvážit alternativy k zajištění.

Doporučení 5: Zajištění nesmí být diskriminační.

Doporučení dále stanovují, že zajištění žadatelů o azyl pro jiné účely, například s cílem odradit budoucí žadatele o azyl nebo s cílem odradit žadatele od podání žádosti o azyl, nebo z represivních nebo disciplinárních důvodů, je v rozporu s pravidly uprchlického práva.

Právo EU

Přijímací směrnice v článku 8 odst. 3 stanoví:

Žadatel může být zajištěn pouze v těchto případech:

- a) za účelem zjištění nebo ověření jeho totožnosti nebo státní příslušnosti;
- b) za účelem určení těch skutečností, na nichž je jeho žádost o mezinárodní ochranu založena a jež by bez zajištění žadatele nebylo možné získat, zejména v případě nebezpečí skrývání se žadatele;
- c) během příslušného řízení za účelem rozhodnutí o právu žadatele na vstup na dané území;
- d) je-li zajištěn v rámci řízení o navrácení podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí za účelem přípravy navrácení nebo výkonu vyhoštění a mohou-li členské státy na základě objektivních kritérií, včetně skutečnosti, že daný žadatel již měl možnost přístupu k azylovému řízení, řádně doložit, že existují oprávněné důvody se domnívat, že žadatel činí žádost o mezinárodní ochranu pouze proto, aby pozdržel nebo zmařil výkon rozhodnutí o navrácení;
- e) vyžaduje-li to ochrana národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku;
- f) v souladu s článkem 28 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států.

Důvody zajištění se stanoví ve vnitrostátním právu.

Podle článku 8 [přijímací směrnice](#) a článku 26 [procedurální směrnice](#)^{1 4} není možné zajistit osobu jenom z důvodu, že podala žádost o azyl.

Stejně není možné zajistit osobu pouze z důvodu, že se na ni vztahuje [Dublinské nařízení](#) (článek 28 odst. 1 Dublinského nařízení). Přijímací směrnice v článku 8 odst. 3 obsahuje taxativní výčet důvodů, podle kterých je možné zajistit žadatele o azyl. Žadatelé o azyl mohou být zajištěni v šesti různých situacích:

- za účelem zjištění nebo ověření totožnosti nebo státní příslušnosti;
- za účelem určení těch skutečností, na nichž je založena žádost o mezinárodní ochranu a jež by bez zajištění nebylo možné získat, zejména v případě nebezpečí skrývání se;
- za účelem rozhodnutí o právu žadatele na vstup na území;
- pokud je žadatel zajištěn podle návratové směrnice a podal žádost o azyl s cílem pozdržet nebo zmařit návrat;
- vyžaduje-li to národní bezpečnost nebo veřejný pořádek;
- a podle článku 28 Dublinského nařízení, který za určitých podmínek umožňuje zajištění za účelem realizace předání podle tohoto nařízení.

SDEU vyjasnil, že nebezpečí útěku, které je jedním z důvodů připouštějících zajištění podle Dublinského nařízení, musí být jasně definováno ve vnitrostátní právní úpravě. Pokud taková definice ve vnitrostátním zákoně chybí, není možné použít tento důvod na odůvodnění zajištění podle Dublinského nařízení.¹⁵

[Návratová směrnice](#) (2008/115/ES) upravuje právní základ pro zajištění cizinců za účelem návratu, pokud existuje nebezpečí skrývání se nebo pokud se dotčený státní příslušník třetí země vyhýbá přípravě návratu či uskutečňování vyhoštění nebo je jinak ztěžuje, nemohou-li být uplatněna jiná mírnější donucovací opatření (článek 15).

¹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany.

¹⁵ Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie proti Salahu Al Chodorovi, Ajlinu Al Chodorovi, Ajvaru Al Chodorovi, SDEU, rozsudek ze dne 15. března 2017, odst. 48. Viz také souhrn na EDAL: <http://bit.ly/2icyi5y> a příloha tohoto dokumentu.

V případě, že žadatel o azyl požádal o mezinárodní ochranu v průběhu zajištění v kontextu návratového řízení, SDEU rozhodl v případě Mehmet Arslan v. Policie ČR et al. (C-534/11, 30. května 2013), že takové zajištění bude zákonné pokud „byla žádost o azyl patrně podána pouze s cílem pozdržet, či dokonce zmařit výkon rozhodnutí o navrácení“ (odst. 57) anebo „pokud se pokračování zajištění jeví za takovýchto podmínek objektivně nutným k tomu, aby se dotýčný nemohl definitivně vyhnout svému navrácení“ (odst. 59). SDEU dále rozhodl v případě Hassen El Dridi (C-61/11, 28. dubna 2011), že zajištění podle návratové směrnice je možné použít pouze, pokud nelze použít jiná dostupná méně donucující opatření pro účely navrácení. Stát má povinnost používat co nejméně donucovací opatření (odst. 39) a použití donucovacích opatření musí podléhat zásadám proporcionality a účinnosti s ohledem na použité prostředky a sledované cíle (bod 13).

Je potřeba mít na zřeteli, že i když důvody zajištění můžou být na první pohled v souladu s nařízeními a směrnicemi EU, zajištění musí být vždy také v souladu s povinnostmi státu podle mezinárodního práva, včetně regionálního a univerzálního práva lidských práv a uprchlického práva.

II. Procesní záruky v zajištění

1. Informace o důvodech zajištění

I když článek 5 odst. 2 EÚLP odkazuje jenom na povinnost informovat o důvodech v případě „zatčení“, Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že tato povinnost se vztahuje na všechny osoby zbavené osobní svobody prostřednictvím zajištění, včetně imigrační detence, a je nedílnou součástí ochrany práva na osobní svobodu.¹⁶

Článek 5 odst. 2 EÚLP

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

Článek 9 odst. 2 ICCPR

2. Každý, kdo je zatčen, musí být v době zatčení seznámen s důvody svého zatčení a musí být neprodleně informován o obviněních proti němu vznesených.

Výbor pro lidská práva zdůraznil, že „hlavním smyslem požadavku, aby byly všechny zatčené osoby informovány o důvodech zatčení, je umožnit jim požádat o propuštění, pokud se domnívají, že uvedené důvody jsou neplatné nebo neopodstatněné; a že tyto důvody musí zahrnovat nejen obecný základ pro zatčení, ale také dostatek skutkových informací, aby bylo možné sdělit podstatu stížnosti“, což má následně dopad na respektování práva zajištěné osoby na soudní přezkum (*habeas corpus*).

Výbor pro lidská práva v Obecném komentáři č. 35 v odst. 28 uvádí:

“(…) ‘zatčení’ znamená začátek zbavení osobní svobody, a požadavek (na poskytnutí informací) se aplikuje bez ohledu na formálnost nebo neformálnost provedení zatčení a bez ohledu na legitimitu nebo nevhodnost důvodů, na kterém je založeno.¹⁷ Pro některé kategorie zranitelných osob je přímé informování zatčené osoby vyžadováno, ale nepostačuje. Pokud dojde k zadržení dětí, oznámení o zatčení a jeho důvody se musí sdělit přímo také jejich rodičům, opatrovníkům nebo právnímu zástupci.”¹⁸

Právo na sdělení důvodů zajištění je také potvrzeno řadou mezinárodních standardů a doporučení, které se týkají zajištění migrantů a žadatelů o azyl. Soubor zásad pro ochranu všech osob zbavených osobní svobody v zásadě 11.2 uvádí: „Zajištěná osoba a jeho právní zástupce, pokud jej má, musí obdržet rychlé a úplně sdělení o jakémkoliv nařízení zajištění, společně s jeho důvody.“ Zásada 13 dále uvádí, že na začátku zajištění nebo krátce po něm musí zajištěná osoba dostat informaci a vysvětlení o svých právech a jak se jich domct.

¹⁶ [Abdolkhani a Karimnia proti Turecku](#), ESLP, stížnost č. 30471/08, rozsudek ze dne 22. září 2009, odst. 136 a 137; [Shamayev a další proti Gruzii a Rusku](#), ESLP, stížnost č. 36378/02, rozsudek ze dne 12. dubna 2005, odst. 413 a 414.

¹⁷ Výbor pro lidská práva, Obecní komentář č. 35, odst. 24.

¹⁸ Výbor pro lidská práva, [Obecný komentář č. 32](#), odst. 42; [Krasnov proti Kyrgyzstánu](#), Výbor pro lidská práva, stížnost č. 1402/2005, rozhodnutí ze dne 29. března 2011, dokument OSN CCRP/C/101/D/1402/2005, odst. 8.5; Výbor pro práva dítěte, [Obecní komentář č. 10](#), odst. 48.

Abdolkhani a Karimnia proti Turecku, ESLP, stížnost č. 30471/08, rozsudek ze dne 22. září 2009

Skutkové okolnosti: Stěžovatelé, iránské státní příslušníci a bývalí členové Lidové mudžahedínské organizace v Iránu, byly v čase podání stížnosti k ESLP drženy v Příjímacím a ubytovacím centru pro cizince v Gaziosmanpaše v Turecku.

Analýza: Stěžovatelé, kteří byli UNHCR uznáni za uprchlíky, by v případě vyhoštění do Iránu nebo Iráku, jak navrhovalo Turecko, čelili riziku špatného zacházení v rozporu s článkem 3. Neměli přitom žádnou účinnou možnost podat žádost o azyl nebo napadnout rozhodnutí o vyhoštění, což bylo v rozporu s článkem 13. Jejich zajištění navíc nemělo žádné opodstatnění, důvody pro zajištění jim nikdy nebyly sděleny a v rozporu s článkem 5 odst. 1, 2 a 4 neměli ani možnost napadnout nezákonnost zajištění.

135. *V souhrnu, při absenci jasné právní úpravy, která by upravila postup pro nařízení a prodloužení zajištění za účelem vyhoštění a stanovila lhůty pro takové zajištění, nebylo zbavení osobní svobody, kterému byli stěžovatelé vystaveni, opatřeno přiměřenými zárukami proti svévolnosti (...)*

136. *Jelikož vláda neposkytla Soudu žádnou odpověď a Soud ani nenašel ani žádný dokument ve spisu, který by prokazoval, že stěžovatelé byli informováni o důvodech svého zajištění, dospěl Soud k závěru, že důvody pro jejich zajištění počínajíc 23. červnem 2008 nebyli stěžovatelům ze strany úřadů nikdy sděleny. (...)*

142. (...) *Soud uzavírá, že turecký právní systém neposkytoval stěžovatelům prostředek nápravy, kterým by se domohli soudního přezkumu zákonnosti svého zajištění (...).*

Důvody zajištění musí být zajištěné osobě sděleny urychleně. Ačkoliv to, zda byly důvody zajištění sděleny dostatečně urychleně, bude záviset na konkrétních okolnostech každého případu, obecně by měly být zajištěné osobě sděleny v řádu hodin po zajištění. V případě [Saadi proti Spojenému království](#) Soud shledal, že sdělení důvodů zajištění až 72 hodin po zadržení nebylo v souladu s článkem 5 odst. 2 EÚLP (odst. 81-85).

Výbor pro lidská práva, Obecný komentář č. 35, odst. 27, potvrzuje, že:

„Informace (o důvodech zajištění) musí být sděleny bezprostředně po zadržení. Nicméně ve výjimečném případě nemusí být takové bezprostřední sdělení možné. Například k prodlevě může dojít, než dorazí tlumočník, nicméně každá taková prodleva musí být omezena na co nejkratší dobu.“¹⁹

Podle článku 5 odst. 2 EÚLP musí být každé osobě zbavené osobní svobody sděleny základní právní a skutkové důvody pro zbavení osobní svobody v jednoduchém, netechnickém jazyce, kterému rozumí.²⁰

„Samotné uvedení právního základu“ pro zajištění není dostatečné; sdělení musí obsahovat nějakou zmínku o skutkovém základě pro zajištění.²¹

Čonka proti Belgii, ESLP, stížnost č. 51564/99, rozsudek ze dne 5. února 2002

50. Co se týká meritu věci, Soud opakuje, že odst. 2 článku 5 obsahuje základní záruku, že každá zatčená osoba musí vědět, proč je zbavena osobní svobody. Toto ustanovení je nedílnou součástí ochranného mechanismu, který zaručuje článek 5: podle odstavce 2 musí být každé zatčené osobě sděleny základní právní a skutkové důvody pro zbavení osobní svobody v jednoduchém, netechnickém jazyce, kterému rozumí, aby se tato osoba mohla, pokud chce, obrátit na soud a napadnout zákonnost (svého zajištění) podle odstavce 4.

Stát se nezproští odpovědnosti za sdělení důvodů zajištění v situaci, kdy se zajištěná osoba dozví důvody svého zajištění z okolností nebo z jiných zdrojů. I v takové situaci je stát povinen poskytnout zajištěné osobě informace o důvodech jejího zajištění.²²

¹⁹ [Hill a Hill proti Španělsku](#), Výbor pro lidská práva, stížnost č. 526/1993, rozhodnutí ze dne 2. dubna 1997, dokument OSN CCPR/C/59/D/526/1993, odst. 12.2.

²⁰ [Khalifa a další proti Itálii](#), ESLP, stížnost č. 16483/12, 15. prosince 2016, odst. 115.

²¹ [Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému království](#), ESLP, stížnosti č. 12244/86, 12245/86 a 12383/86, rozsudek ze dne 30. srpna 1990, odst. 41.

²² [Shamayev a další proti Gruzii a Rusku](#), op. cit., odst. 425.

Právo EU

Přepracované znění přijímací směrnice (2013/33/EU, článek 9) a článek 26 odst. 2 procedurální směrnice obsahují záruky pro žadatele o mezinárodní ochranu.

Článek 9 odst. 2 přepracovaného znění přijímací směrnice vyžaduje, aby zajištění žadatele o azyl bylo nařízeno písemně a stanoví, že příkaz k zajištění musí obsahovat odůvodnění po skutkové i právní stránce. Článek 9 odst. 4 pak zakotvuje, že členské státy musí žadatele o azyl neprodleně písemně informovat „o důvodech zajištění a o postupech, jakými mohou podle vnitrostátního práva příkaz k zajištění napadnout, a o možnostech požádat o bezplatnou právní pomoc a zastupování, a to v jazyce, jemuž rozumějí nebo o němž lze důvodně předpokládat, že mu rozumějí.“

2. Další záruky v průběhu zajištění

a) Právo na přístup k právní pomoci a právo na právní pomoc

Zajištění migranti mají právo na urychlený přístup k právní pomoci a musí být o tomto právu urychleně informováni.²³

Mezinárodní standardy a doporučení rovněž stanoví, že zadržované osoby by měly mít poté v pravidelných intervalech přístup k právnímu poradenství a zařízením pro důvěrné konzultace se svým právníkem. V případě potřeby by měla být poskytnuta bezplatná právní pomoc.

Suso Musa proti Maltě, ESLP, stížnost č. 42337/12, rozsudek ze dne 23. července 2013

61. (...) Soud poukazuje na zjevnou absenci řádného systému, podle kterého by měli zajištění cizinci přístup k účinné právní pomoci. Tento nedostatek potvrzuje skutečnost, že vláda byla schopna dodat jenom jeden případ, kdy zajištěný cizinec využil právní pomoc podle imigračního zákona – a to navzdory tisícům přistěhovalců, kteří za poslední desetiletí dorazili na maltské břehy a byli následně zajištěni, a kteří, jak tvrdí vláda, neměli žádné prostředky na živobytí. Soud poznamenává, že úřady sice nejsou povinny poskytnout bezplatnou právní pomoc v kontextu řízení o zajištění (...), nicméně její absence může nastolovat otázku přístupu k prostředku nápravy v kontextu článku 5 odst. 4, obzvláště pokud vnitrostátní právní úprava vyžaduje povinné právní zastoupení (...).

V případě potřeby by měly být poskytnuty překlady základních právních dokumentů a tlumočení konzultací s právníkem. Zařízení pro konzultaci s právníkem musí respektovat důvěrnost vztahu mezi klientem a právníkem (*Soubor zásad pro ochranu všech osob zbavených osobní svobody*, zásada 18).

Ačkoliv článek 5 EÚLP výslovně nezaručuje právo zajištěné osoby na přístup k právní pomoci, Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že neposkytnutí žádné nebo adekvátní právní pomoci, případně opatření přijatá státem bránící v přístupu k právní pomoci, může být v rozporu s článkem 5 odst. 4 EÚLP, jestliže brání zajištěné osobě účinně napadnout nezákonnost svého zajištění.²⁴

Narušení důvěrnosti konzultace mezi právníkem a klientem v zajištění Soud také shledal jako porušení práva na soudní přezkoumání zákonnosti zajištění podle článku 5 odst. 4 Úmluvy.²⁵

Právo EU obsahuje zvláštní ustanovení o bezplatné právní pomoci a zastoupení pro žadatele o azyl v článku 9 přepracovaného znění přijímací směrnice. Právo na bezplatnou právní pomoc v návratových řízeních je rovněž upraveno v článku 13 návratové směrnice.

Pro více informací o právu na právní pomoc a zastoupení pro děti, viz Modul V, část III.4 Právní pomoc a zastoupení.

²³ Viz *Závěrečné doporučení pro Austrálii*, CCPR, Zpráva Výboru OSN pro lidská práva Valnému shromáždění, 55. zasedání, Vol. I, dokument OSN A/55/40 (2000), odst. 526, ve kterém Výbor vyjádřil znepokojení ohledně „politiky smluví strany v kontextu povinného zajišťování neinformovat zajištěné osoby o právu vyhledat právní pomoc a neumožnit přístup neziskových lidsko-právních organizací k zajištěným osobám, aby jim informaci o tomto právu poskytli.“ Viz také článek 17 odst. 2 písm. d), CPED; *Doporučení UNHCR k zajišťování cizinců*, doporučení 7(ii): „V situacích, kdy občané dané země mají nárok na bezplatnou právní pomoc, měla by tato být poskytnuta i žadatelům o azyl, a to co nejdříve po zadržení nebo zajištění, aby zajištěná osoba mohla konzultovat svá práva“; *Soubor zásad pro ochranu všech osob zbavených osobní svobody*, zásada 18; *Zásada 1 Základních zásad OSN pro postavení právníků*: „Všechny osoby mají právo na pomoc právníka, kterého si zvolí na ochranu a hájení svých práv (...).“; Viz také: WGAD, Výroční zpráva 1998, odst. 69, Záruky 6 a 7; WGAD, Výroční zpráva 1999, Zásada 2; *Evropské doporučení o zrychlených azylových procedurách*, CMCE, Doporučení XI.5 a 6; Zpráva WGAD, odst. 84.

²⁴ *Öcalan proti Turecku*, ESLP, stížnost č. 46221/99, rozsudek ze dne 12. května 2005, odst. 70; *Kaak a další proti Řecku*, ESLP, stížnost č. 34215/16, rozsudek ze dne 3. října 2019, odst. 119-125.

²⁵ *Istratii proti Moldávii*, ESLP, stížnosti č. 8721/05, 8705/05 a 8742/05, rozsudek ze dne 27. března 2007, odst. 87-101.

(b) Právo na lékařské vyšetření a zdravotní péči

Hned od začátku zajištění má zajištěná osoba právo na urychlený přístup k lékaři podle své volby, který posoudí její fyzický a duševní zdravotní stav, protože tento může mít dopad na důvodnost zajištění, místo zajištění, a také zdravotní nebo psychologickou péči v průběhu zajištění.²⁶

Obecný komentář č. 14, Právo na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdraví (čl. 12), CESCR, dokument OSN E/C.12/2000/4, 11. srpna 2000

34. (...) Státy mají závazek zejména respektovat právo na zdraví, a to kromě jiného tím, že nebudou odepírat nebo omezovat rovný přístup všech osob, včetně vězňů nebo zajištěných osob, příslušníků menšin, žadatelů o azyl a migrantů bez oprávnění k pobytu, na preventivní, léčebné a paliativní zdravotní služby.

c) Právo informovat příbuzné nebo jiné osoby o zajištění

Možnost informovat příbuzné, přátele, nebo jinou osobu s oprávněným zájmem na této informaci, o skutečnosti a místě zajištění, a o jakémkoliv dalším přemístění, je základní zárukou proti svévolnému zajištění, která je chráněna mezinárodními standardy (článek 17 odst. 2 písm. d) *Mezinárodní úmluvy o ochraně všech osob před nuceným zmizením (CPED)*; článek 10 odst. 2 *Deklarace OSN o ochraně všech osob před nucením zmezením*; zásada 16 *Souboru zásad pro ochranu všech osob zbavených osobní svobody*; *Pracovní skupina pro otázky svévolného zajištění (WGAD)*, Výroční zpráva 1998, odst. 69, záruka 6).

Článek 18 odst. 1 *Mezinárodní úmluvy o ochraně všech osob před nuceným zmizením* stanovuje, že každá osoba s oprávněným zájmem, jako jsou příbuzní osoby zbavené osobní svobody, její zástupci nebo právní zástupci, má právo na přístup alespoň k informacím o orgánu, který nařídil zbavení svobody; dni, čase a místu, kde byla osoba zbavena svobody a přijata na místo výkonu zbavení svobody; orgánu odpovědného za dozor nad výkonem zbavení svobody; místě pobytu osoby zbavené svobody včetně, v případě jejího přemístění na jiné místo výkonu zbavení svobody, místo určení a orgánu odpovědném za přemístění; dni, času a místu propuštění na svobodu; údajům týkajícím se zdravotního stavu osoby zbavené svobody; v případě smrti v době výkonu zbavení svobody, informacím o okolnostech a příčině smrti a místě určení ostatků.

Toto právo má obecnou platnost a lze ho tedy aplikovat taktéž na zajištění migrantů a žadatelů o mezinárodní ochranu. *Doporučení Rady Evropy o ochraně lidských práv v kontextu zrychlených azylových řízení* taktéž potvrzuje důležitost tohoto práva v kontextu imigrační detence (*Doporučení Rady Evropy o ochraně lidských práv v kontextu zrychlených azylových řízení*, CMCE, doporučení XI.5.).

d) Právo na přístup k UNHCR

Žadatelé o azyl mají právo v případě zajištění „kontaktovat nebo být kontaktováni místní kanceláří UNHCR, případně národními orgány pro uprchlíky nebo jinými orgány nebo institucemi. Je třeba zajistit nejen právo na kontakt v soukromí s pracovníky výše uvedených institucí, ale také zajistit prostředky sloužící k navázání tohoto kontaktu.“ (*Doporučení UNHCR k zajišťování cizinců*, doporučení 7(vii)).

Zajištěné osoby musí být o tomto právu informovány ihned po zajištění, tak jak to stanoví *Soubor zásad OSN pro ochranu všech osob zbavených osobní svobody*.

Doporučení Rady Evropy o ochraně lidských práv v kontextu zrychlených azylových řízení taktéž stanovují, že toto právo se aplikuje i na osoby v případě zrychlených azylových řízení.

e) Právo na přístup ke konzulární pomoci

Článek 36 *Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích* z roku 1963 (UNTS, vol. 596, s. 261) uvádí, že příslušné orgány přijímajícího státu budou bez prodlení informovat konzulární úřad vysílajícího státu o případech, kdy byl v jeho konzulárním obvodu státní příslušník vysílajícího státu zatčen, uvězněn, vzat do vazby nebo zadržen jiným způsobem, pokud o to uvedený státní příslušník požádá. Rovněž každou zprávu, kterou určila pro konzulární úřad osoba, která byla zatčena, je ve vězení, ve vazbě nebo byla zadržena, doručí uvedené orgány bez prodlení.

²⁶ Algür proti Turecku, ESLP, stížnost č. 32574/96, rozsudek zde dne 22. října 2002, odst. 44. Druhá obecná zpráva o činnosti CPT pokrývající období od 1. ledna do 31. prosince 1991, CPT, dokument Rady Evropy č. CPT/Inf (92) 3, 13. dubna 1992, odst. 36; *Soubor zásad pro ochranu všech osob zbavených osobní svobody*, zásada 24: "Zajištěné nebo uvězněné osobě se musí poskytnout náležitá zdravotní prohlídka co možná nejrychleji po jeho příchodu do místa zajištění nebo vězení, a poté se poskytuje zdravotní péče a léčba kdykoliv je to potřebné. Zdravotní péče a léčba se poskytují bezplatně." Viz také, *Evropská doporučení o zrychlených azylových procedurách CMCE*, doporučení XI.5. K této problematice Modul III, část V. Právo na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdraví.

Článek 16 odst. 7 [Mezinárodní úmluvy o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin](#) (rezoluce Valného shromáždění OSN 45/158 z 18. prosince 1990) uvádí:

„Je-li migrující pracovník nebo jeho rodinný příslušník zatčen nebo vzat do vězení nebo do vazby nebo je-li zajištěn z jiného důvodu:

- a) konzulární nebo diplomatické orgány jeho státu původu nebo státu zastupující zájmu tohoto státu musí být na jeho žádost neprodleně informovány o jeho zajištění a o důvodech zajištění;
- b) dotyčná osoba má právo komunikovat s uvedenými orgány. Jakoukoliv komunikaci dotyčné osoby uvedeným orgánům je potřeba těmto orgánům neprodleně předat a dotčená osoba má rovněž právo přijímat sdělení zasláná uvedenými orgány bez prodlení;
- c) dotyčná osoba musí být neprodleně informována o tomto právu a dalších právech plynoucích případně z příslušných smluv mezi dotyčnými státy a dále má právo komunikovat a setkávat se zástupci uvedených orgánů a uzavírat s nimi dohody ohledně svého právního zastoupení.“

3. Soudní přezkum rozhodnutí o zajištění

Právo napadnout zákonnost zajištění u soudu, chráněné článkem 9 odst. 4 ICCPR a článkem 5 odst. 4 EULP, je základní ochranou proti svévolnému zajištění, a stejně tak proti mučení a špatnému zacházení v zajištění.

Toto právo je zvláště důležité pro zajištěné migranty, a to zejména v případech, kdy zajištěné osobě nebo jejímu právnímu zástupci nebyly sděleny jasné individuální důvody pro zajištění. Jelikož právo na soudní přezkum zajištění musí být reálné a účinné, nikoli pouze formální, ve výsledku to znamená, že systémy povinného zajišťování migrantů nebo skupin migrantů budou vždy neslučitelné s mezinárodními lidskoprávními standardy.

a) Požadavky na účinný soudní přezkum zajištění

Má-li soudní přezkum zajištění splňovat standardy mezinárodního práva lidských práv, musí splňovat řadu požadavků.

- **Přezkum musí být jasně upraven v zákoně.** Právní úprava umožňující zajištění a procesní úprava přezkumu zajištění musí být dostatečně jasná teoreticky i prakticky, aby soud mohl vykonat účinný soudní přezkum přípustnosti zajištění podle vnitrostátního práva a aby byla zajištěna dostupnost přezkumného řízení.
- **Přezkum zajištění musí být dostupný všem zajištěným osobám, včetně dětí.** V případě *Popov proti Francii*²⁷ Evropský soud pro lidská práva shledal porušení článku 5 odst. 4 EULP ve vztahu k dětem zajištěným v imigračním centru se svými rodiči, protože „právo neupravovalo možnost umístění dětí do administrativní detence. V důsledku toho se děti ‚doprovázející‘ své rodiče ocitly v právním vakuu, což jim znemožňovalo využít stejné prostředky nápravy, jaké měli k dispozici jejich rodiče.“ Kromě stanovení kritérií, kdy je zajištění přípustné, musí právní úprava obsahovat také samostatné řízení o přezkumu zákonnosti zajištění, které musí být odděleno od řízení o vyhoštění. Kdyby takové samostatné řízení nebylo upraveno, neexistovala by možnost nápravy v případech, kdy se počáteční legitimní zajištění stane nelegitimním, například když byl proces vyhoštění pozastaven.
- **Přezkum musí být proveden nezávislým a nestranným soudním orgánem.** Tento požadavek odráží obecný standard práva na spravedlivé řízení, které je konkrétněji vyjádřeno v zárukách týkajících se soudního přezkumu zajištění. Výjimečně u některých forem zajištění mohou právní předpisy upravovat řízení před specializovaným tribunálem, který musí být zřízen ze zákona a musí být nezávislý na výkoné a zákonodárné moci nebo mít soudní nezávislost při rozhodování o právních věcech v řízeních, která mají soudní povahu.²⁸
- **Přezkum musí mít dostatečný rozsah a dostatečné pravomoci, aby byl účinný.** Rozsah požadovaného soudního přezkumu se bude lišit v závislosti na okolnostech případu a druhu zbavení osobní svobody. Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že přezkum by měl být dostatečně široký, aby posoudil podmínky, které jsou nezbytné pro zákonnost zajištění. Přezkum musí být proveden orgánem, který je více než pouhý poradní orgán a který má pravomoc vydávat právně závazné rozsudky, které mohou vést k propuštění. Výbor pro lidská práva opakovaně zdůrazňuje, že soudní přezkum vyžaduje skutečný, nikoli pouze formální přezkum důvodů a okolností zajištění a soudní pravomoc nařídít propuštění. Článek 9 odst. 4 ICCPR vyžaduje, aby soud provádějící přezkum měl pravomoc nařídít propuštění z nezákonného zajištění. Jakmile soudní příkaz k propuštění (...) nabude účinnosti (...), musí být okamžitě splněn a pokračující zajištění by bylo svévolné v rozporu s článkem 9 odst. 1 ICCPR (Výbor pro lidská práva, Obecní komentář č. 35, odst. 41).

²⁷ *Popov proti Francii*, ESLP, stížnosti č. 39472/07 a 39474/07, 19. ledna 2012.

²⁸ Výbor pro lidská práva, Obecní komentář č. 35, odst. 45; *Rameka proti Novému Zélandu*, Výbor pro lidská práva, stížnost č. 1090/2002, rozhodnutí ze dne 6. listopadu 2003, dokument OSN CCRP/C/79/D/1090/2002, odst. 7.4.

- Osoby zbavené svobody mají právo nejen na zahájení řízení, ale i na **vydání rozhodnutí**, a to neprodleně (Výbor pro lidská práva, Obecní komentář č. 35, odst. 47).
- **Přezkum musí splňovat standardy řádného procesu.** Ačkoli není vždy nutné, aby se přezkum splňoval stejné záruky jako záruky požadované pro trestní nebo občanskoprávní spory, nicméně musí mít soudní povahu a poskytovat záruky přiměřené typu konkrétního zbavení svobody (ESLP, [Bouamar proti Belgii](#), stížnost č. 9106/80, rozsudek ze dne 27. června 1988, odst. 60). Řízení musí tedy být kontradiktorní a musí naplňovat záruky, které jsou vyžadovány pro spravedlivý proces. Právní pomoc musí být poskytována v míře nezbytné pro podání účinné žádosti o propuštění. Pokud může zajištění trvat dlouhou dobu, měly by být procesní záruky podobné zárukám v trestním řízení.
- Nezákonné zajištění zahrnuje zajištění, které bylo **sice na začátku zákonné**, ale stalo se nezákonným, protože (...) se změnila okolnosti, které odůvodňují zajištění (Výbor pro lidská práva, Obecní komentář č. 35, odst. 43).
- **Přezkum musí být rychlý.** Právo na zahájení řízení proti zajištění lze v zásadě uplatnit od okamžiku zadržení a jakákoli delší čekací doba, než může zajištěná osoba podat první námitku proti zajištění, je nepřipustná. Výbor pro lidská práva ve věci *Mansour Ahani proti Kanadě* shledal, že zpoždění devíti a půl měsíce, než došlo k posouzení zákonnosti zajištění z důvodu bezpečnostního rizika, znamenalo porušení článku 9 odst. 4 ICCPR. Nicméně ve stejném případě bylo zpoždění 120 dnů před zahájením přezkumu zákonnosti pozdějšího zajištění za účelem vyhoštění v pořádku. Ve věci *ZNS proti Turecku* (stížnosti č. 21896/08, rozsudek ze dne 19. ledna 2010) Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že pokud soudům trvalo dva měsíce a deset dní, než přezkoumaly zajištění, v případě, který nebyl složitý, bylo porušeno právo na urychlený přezkum zajištění. Ve věci *Akhadov proti Slovensku* ESLP shledal, že 28 dnů trvající soudní přezkum zajištění byl příliš dlouhý ve smyslu článku 5 odst. 4 (odst. 24–33), (Výbor pro lidská práva, Obecní komentář č. 35, odst. 42).

V řízení podle článku 5 odst. 4 EÚLP nemá soud, který přezkoumává stížnost proti zajištění, povinnost zabývat se všemi argumenty obsaženými v podání navrhovatele. Nicméně soud nemůže považovat za irelevantní nebo opomenout konkrétní skutečnosti, které namítl zajištěný, a které mohou zpochybnit existenci podmínek nezbytných pro „zákonnost“ zbavení svobody ve smyslu Úmluvy ([S.Z. proti Recku](#), ESLP, stížnost č. 66702/13, rozsudek ze dne 21. června 2018, odst. 68).

Al Husin proti Bosně a Hercegovině (č. 2), ESLP, stížnost č. 10112/16, 25. září 2019

114. Jak Soud vysvětlil rozsudku *A. a další v. Spojené království* (uvedený výše, odst. 203), požadavek procesní spravedlnosti podle článku 5 odst. 4 neukládá jednotný, neměnný standard, který se použije bez ohledu na kontext, skutečnosti a okolnosti daného případu. Obecně platí, že řízení podle článku 5 odst. 4 musí mít soudní povahu, ale není vždy nutné, aby se řízení naplňovalo stejné záruky, jaké jsou vyžadovány podle článku 6 v trestních nebo občanskoprávních sporech. Záruky, které poskytuje, musí být přiměřené danému typu zbavení svobody (viz *Sher a další proti Spojenému království*, stížnost č. 5201/11, odst. 147, ESLP 2015 (výňatky)).
115. Úřady musí zejména poskytnout dostatečné informace, aby stěžovateli umožnily znát povahu obvinění proti němu a mít možnost předložit důkazy k jejich vyvrácení. Rovněž musí zajistit, aby se stěžovatel nebo jeho právní zástupce mohli účinně účastnit soudního řízení týkajícího se pokračujícího zajištění (tamtéž, odst. 149).

Mansour Ahani v. Canada, Výbor pro lidská práva, stížnost č. 1051/2002, rozhodnutí ze dne 15. července 2004, dokument OSN CCPR/C/80/D/1051/2002

Skutkové okolnosti: Stěžovatel byl Kanadou přijat jako uprchlík, později byl ale kanadskými úřady označen za podezřelého z terorismu a vraždy, úřady jej zajistily a zahájily řízení o vyhoštění. Stěžovatel vyčerpал veškeré dostupné prostředky nápravy podle kanadského práva, aby se vyhnul návratu do Íránu, kde mu podle jeho tvrzení hrozilo mučení a poprava. Poté se obrátil na Výbor pro lidská práva, nicméně byl kanadskými orgány vyhoštěn dřív, než Výbor stihl rozhodnout o jeho stížnosti, a to navzdory vydání předběžného opatření.

Analýza: Výbor rozhodl, že Kanada porušila své povinnosti vyplývající z ICCPR tím, že neposkytla stěžovateli včasný soudní přezkum jeho zajištění a přiměřené procesní záruky v řízení, které vedlo k jeho vyhoštění.

Odst. 10.2: Pokud jde o stížnost podle článku 9 týkající se svévolného zajištění a nedostatečného přístupu k soudu, Výbor poznamenává, že když byl stěžovatel povinně zajištěn po vydání bezpečnostního posudku, podle práva smluvní strany měl federální soud neprodleně, to znamená do týdne, prozkoumat tento posudek a jeho důkazní základ, aby určil jeho „přiměřenost“. Výbor však poznamenává, že v případě průtahů v tomto soudním

řízení, které zahrnovalo určení zákonnosti zajištění, vyvstává otázka, zda bylo soudní rozhodnutí učiněno „neprodleně“, jak to vyžaduje toto ustanovení, ledaže by smluvní stát zajistil zvlášť prozatímní povolení soudu se zajištěním. V případě stěžovatele ale takové samostatné povolení neexistovalo, přestože jeho povinné zajištění do vyřešení otázky o „přiměřenosti“ bezpečnostního posudku trvalo čtyři roky a deset měsíců. [...] Z tohoto důvodu došlo k porušení práv stěžovatele podle článku 9 odst. 4 Paktu.

V případě *Shakurov proti Rusku* (stížnost č. 55822/10, rozsudek ze dne 5. června 2012), ESLP rozhodl, že prodleva v délce třinácti a třiceti čtyř dnů, než došlo k přezkoumání odvolání stěžovatele proti příkazům k zajištění v nesložitém případě, byla v rozporu s článkem 5 odst. 4 EULP. V případě *Embenyeli proti Rusku* trvalo pět měsíců, než soudy prozkoumaly zajištění, což bylo také shledáno jako rozporné s článkem 5 odst. 4 EULP.

Eminbeyli proti Rusku, stížnost č. 42443/02, rozsudek ze dne 26. února 2009

66. [...] Pojem „neprodleně“ v posledně jmenovaném ustanovení naznačuje větší naléhavost než „rychle“ v čl. 5 odst. 4 [...]. I tak se doba přibližně pěti měsíců od podání žádosti o propuštění do konečného rozsudku zdá být na první pohled obtížně souladná s pojmem „rychle“. Aby však bylo možné dospět k nepochybnému závěru, je třeba zohlednit zvláštní okolnosti případu [...].

67. Soud podotýká, že mezi podáním žádosti o soudní přezkum dne 1. října 2001 a dnem prvního jednání dne 20. prosince 2001 uplynulo jedenáct týdnů. Vláda vysvětlila, že zpoždění bylo způsobeno předáním spisu státnímu zastupitelství orgány a zpět k okresnímu soudu. V této souvislosti Soud znovu opakuje, že čl. 5 odst. 4 Umluvy ukládá smluvním státům povinnost organizovat soudní systém tak, aby příslušné soudy mohly rychle splnit povinnost urychleně zkoumat záležitosti zadržení [...].

Právo EU

Článek 47 Listiny základních práv EU požaduje, aby každá osoba v situaci, která se řídí právem EU, měla právo na účinný prostředek nápravy a na spravedlivé a veřejné slyšení v přiměřené lhůtě.

Článek 9 odst. 3 přepracované přijímací směrnice vyžaduje rychlý soudní přezkum, pokud je zajištění nařízeno správními orgány.

Kromě toho článek 9 odst. 5 přijímací směrnice stanoví, že zajištění musí být přezkoumáváno v přiměřených časových intervalech buď na základě žádosti státního příslušníka třetí země, nebo z moci úřední. Přezkum musí provést justiční orgán v případě žadatelů o azyl, zatímco u osob v řízení o navrácení se tak vyžaduje pouze v případech dlouhodobého zajištění. Pokud bylo o prodloužení zajištění rozhodnuto v rozporu s právem být slyšen, může vnitrostátní soud příslušný k posouzení zákonnosti tohoto rozhodnutí nařídit zrušení zajištění, pouze pokud byla dotyčná osoba skutečně zbavena možnosti hájit se a mělo to dopad na výsledek tohoto správního řízení. Regulováno je rovněž poskytování právní pomoci. Článek 47 Listiny rovněž vyžaduje, aby všichni jednotlivci měli možnost požádat o radu, zastoupení a obhajobu v právních záležitostech a aby byla poskytnuta právní pomoc k zajištění přístupu ke spravedlnosti.

b) Účinný soudní přezkum v případech národní bezpečnosti

Zvláštní postupy pro soudní přezkum zajištění v případech týkajících se národní bezpečnosti nebo boje proti terorismu vyvolávají specifické problémy s ohledem na článek 9 odst. 4 ICCPR a rovnocennou ochranu, pokud se opírají o použití „neveřejných“ důkazů, které zajištěný nebo jeho zástupci nemají k dispozici. Tyto obtíže ilustrují například zajištění na základě osvědčení o národní bezpečnosti v Kanadě či protiteroristická správní zajištění ve Velké Británii. V případě [A a další proti Spojenému království](#) (stížnost č. 3455/05, rozsudek ze dne 19. února 2009) Evropský soud pro lidská práva shledal, že systém kontroly správního zajišťování osob podléhajících imigrační kontrole a podezřelých z terorismu, který se opíral o zvláštní obhájce pověřenými kontrolou neveřejných důkazů a zastupování zájmů zajištěné osoby, pokud jde o vznesená obvinění, aniž by o nich zajištěný věděl, neposkytoval dostatečné spravedlivé postupy k naplnění požadavků článku 5 odst. 4. Soud rozhodl, že zajištěnému je třeba poskytnout dostatečné informace, aby mohl dávat pokyny zvláštnímu obhájci. Pokud by otevřený materiál sestával pouze z obecných tvrzení a rozhodnutí o zajištění bylo založeno hlavně na neveřejných důkazech, jednalo by se o porušení článku 5 odst. 4. V rozsudku *Mansour Ahani proti Kanadě* Výbor pro lidská práva rozhodl, že jednání o bezpečnostním osvědčení, které bylo základem pro zajištění cizího státního příslušníka před vyhoštěním, bylo dostatečné z hlediska splnění řádného postupu podle článku 14 ICCPR. Své rozhodnutí Výbor založil na skutečnosti, že soud cizinci poskytl redigované shrnutí vznesených obvinění a že soud usiloval o to, aby i přes omezení z důvodu národní bezpečnosti mohl zajištěný v dané věci v dané věci reagovat na případ, který proti němu úřady vedly, vést vlastní obhajobu a provést křížový výslech svědků.

4. Odškodnění za nezákonné zajištění

Základní zásady a doporučení OSN o právu na odškodnění a náhradu obětem hrubého porušení mezinárodního práva v oblasti lidských práv a závažných porušení mezinárodního humanitárního práva (dále jenom jako Zásady) potvrzují, že státy mají povinnost poskytnout obětem porušování mezinárodního práva v oblasti lidských práv a mezinárodního humanitárního práva dostupné, přiměřené, účinné, rychlé a vhodné prostředky nápravy, včetně odškodnění.

V souladu s touto obecnou zásadou mají osoby, u nichž došlo podle vnitrostátních nebo mezinárodních soudů nebo jiných příslušných orgánů k neoprávněnému zadržení, právo na náhradu, zejména na náhradu škody z důvodu neoprávněného zadržení (článek 5 odst. 5 EULP; článek 9 odst. 5 ICCPR). Podle ICCPR toto právo vzniká vždy, když dojde k „protiprávnímu“ zadržení, tj. zadržení, které je buď v rozporu s vnitrostátním právem, nebo v rozporu s Paktem. Podle EULP vzniká pouze v případech, kdy dojde k zadržení v rozporu se samotnou Úmluvou (i když v praxi to zahrnuje případy, kdy zadržení nemělo dostatečný základ ve vnitrostátním právu). Článek 5 odst. 5 EULP zakládá přímé a vymahatelné právo na náhradu škody před vnitrostátními soudy (*A a další proti Spojenému království*, odst. 229). Účinné využívání práva na náhradu škody je třeba zajistit s dostatečnou mírou jistoty (*Ciulla proti Itálii*, stížnost č. 11152/84, rozsudek ze dne 22. února 1989, odst. 44). Přiznání odškodnění musí být právně závazné a vymahatelné: platby ex gratia nelze považovat za dostatečné (*Brogan a další proti Spojenému království*, stížnosti č. 11209/84; 11234/84; 11266/84; 11386/85, rozsudek ze dne 29. listopadu 1988).

Článek 5 odst. 5 zahrnuje právo na náhradu nejen z důvodu majetkové újmy, ale také z důvodu tísně, úzkosti a frustrace, které může osoba utrpět v důsledku porušení jiných ustanovení článku 5 odst. 5 (*Sahakyan proti Arménii*, stížnost č. 66256/11, rozsudek ze dne 10. listopadu 2015, odst. 29).

Výbor pro lidská práva, **Obecný komentář č. 35, článek 9 (Svoboda a bezpečnost osoby), 16. prosince 2014**

Právo na náhradu škody za nezákonné nebo svévolné zatčení nebo zadržení

49. Odstavec 5 článku 9 Paktu stanoví, že každý, kdo se stal obětí nezákonného zatčení nebo zadržení, má vymahatelné právo na odškodnění. Stejně jako odstavec 4, odstavec 5 formuluje konkrétní příklad účinného prostředku nápravy porušení lidských práv, kterou jsou smluvní státy povinny poskytnout. Tyto konkrétní opravné prostředky nenahrazují, nýbrž jsou zahrnuty společně s dalšími opravnými prostředky, které může v konkrétní situaci oběť nezákonného nebo svévolného zatčení nebo zadržení podle čl. 2 odst. 3 Paktu vyžadovat. Zatímco odstavec 4 stanoví rychlý prostředek pro propuštění z nezákonného zadržení, odstavec 5 objasňuje, že oběti nezákonného zatčení nebo zadržení mají rovněž nárok na finanční náhradu.
50. Odstavec 5 ukládá smluvním státům povinnost stanovit právní rámec, ve kterém lze obětem poskytnout odškodnění z titulu vymahatelného práva, nikoli z milosti nebo uvážení. Náprava nesmí být pouze teoretická, nýbrž musí fungovat efektivně a výplatu je třeba provést v přiměřené lhůtě. Odstavec 5 nestanoví přesnou formu postupu, který může zahrnovat opravné prostředky proti samotnému státu nebo proti jednotlivým státním úředníkům odpovědným za porušení, pokud jsou tyto prostředky účinné. Odstavec 5 nevyžaduje zavedení jednotného postupu k zajištění odškodnění za všechny formy nezákonného zatčení, ale pouze existenci účinného systému postupů, který poskytuje odškodnění ve všech případech, na které se vztahuje odstavec 5. Odstavec 5 neukládá smluvním státům náhradu oběti *sua sponte*, nýbrž jim umožňuje ponechat zahájení řízení o odškodnění na iniciativě oběti.
51. Mezi protiprávní zatčení a zadržení ve smyslu odstavce 5 patří zatčení a zadržení v rámci trestního nebo netrestního řízení nebo v případě neexistence takového řízení. „Protiprávní“ povaha zatčení nebo zadržení může vyplývat z porušení vnitrostátního práva nebo z porušení samotného Paktu, například věcně svévolného zadržení a zadržení, které porušuje procesní požadavky ostatních odstavců článku 9. Skutečnost, že obžalovaný byl nakonec osvobozen v prvním stupni nebo v odvolacím řízení, však sama o sobě neznamená, že by jakékoli předchozí zadržení bylo „protiprávní“.
52. Finanční odškodnění požadované v odstavci 5 se konkrétně týká majetkové a nemajetkové újmy vyplývající z nezákonného zatčení nebo zadržení (*Coleman proti Austrálii*, sdělení č. 1157/2003, stanovisko ze dne 10. srpna 2006, dokument OSN CCPR/C/87/D/1157/2003, odst. 6.3). Pokud protiprávnost zatčení vyplývá z porušení jiných lidských práv (např. svobody projevu), může mít smluvní stát další povinnosti poskytnout odškodnění nebo jinou náhradu v souvislosti s těmito dalšími porušeními, jak vyžaduje čl. 2 odst. 3 Paktu.

Právo EU

SDEU v případě *Francovich a Bonifaci proti Italské republice* (spojené případy C-6/90 a C-9/90, rozsudek ze dne 19. listopadu 1991 stanovil, že vnitrostátní soudy musí zajistit náhradu škody v důsledku porušení ustanovení evropského práva ze strany členského státu EU. Tato zásada dosud nebyla uplatněna na porušování způsobená tím, že členský stát neimplementoval směrnici v souvislosti se zajišťováním migrantů.

III. Délka zajištění

Mezinárodní právo

Podle mezinárodního práva musí přípustná doba zajištění, a to i pro účely čl. 5 odst. 1 písm. f) EÚLP, respektovat vnitrostátní právo a zohledňovat konkrétní okolnosti případu. Lhůty jsou podstatnou součástí přesné a předvídatelné právní úpravy upravující zbavení osobní svobody.

ICCPR i EÚLP požadují, aby v situaci, kdy je zajištění vůbec povoleno, délka zajištění byla co nejkratší, přičemž s prodlužováním zajištění roste pravděpodobnost, že bude pokládáno za svévolné (Pracovní skupina pro otázky svévolné zajištění, *Výroční zpráva za rok 1998*, odst. 69, záruka č. 10).

„Smluvní státy... musí prokázat, že zajištění netrvá déle, než je nezbytně nutné, že celková délka možného zajištění je omezená a že ve všech případech plně respektují záruky stanovené v článku 9.“ (Výbor pro lidská práva, *Obecný komentář č. 35*, odst. 15)

„Děti by neměly být zbavovány svobody, pokud nejde o poslední možné řešení a po nejkratší možnou dobu, a to s přihlédnutím k jejich nejlepším zájmům jako primárnímu hledisku s ohledem na délku a podmínky zajištění a také s přihlédnutím extrémní zranitelnost a potřeby péče o nezletilé osoby bez doprovodu.“ (Výbor pro lidská práva, *Obecný komentář č. 35*, odst. 18)

Nadměrná délka zajištění nebo nejistota ohledně jeho trvání mohou také představovat kruté, nelidské nebo ponižující zacházení. Výbor proti mučení a Výbor pro prevenci mučení (RE) opakovaně varovaly před použitím prodlouženého nebo neurčeného zajištění v kontextu migrace.²⁹

Viz také:

- *Chahal proti Spojenému království*, ESLP, stížnost č. 22414/93, rozsudek ze dne 15. listopadu 1996.
- *Mikolenko proti Estonsku*, ESLP, stížnost č. 10664/05, rozsudek ze dne 8. října 2009.
- *Saadi proti Spojenému království*, ESLP, stížnost č. 13229/03, rozsudek ze dne 29. ledna 2008, odst. 74.
- *Louled Massoud proti Maltě*, ESLP, stížnost č. 24340/08, rozsudek ze dne 27. července 2010.
- *Mohamad proti Řecku*, ESLP, stížnost č. 70586/11, rozsudek ze dne 11. prosince 2014.
- *J.R. a další proti Řecku*, ESLP, stížnost č. 22696/16, rozsudek ze dne 25. ledna 2018.
- *Kaak a další proti Řecku*, ESLP, stížnost č. 34215/16, rozsudek ze dne 3. října 2019.

Právo EU

Pokud jde o žadatele o azyl, článek 9 odst. 1 přepracovaného znění přijímací směrnice a také článek 28 odst. 3 *nařízení Dublin* III stanoví, že zajištění musí trvat co nejkratší dobu „a nesmí trvat déle než po dobu, která je nezbytná k náležitému provedení požadovaných správních řízení do doby provedení přemístění podle tohoto nařízení“. V případě zajištění žadatelů o azyl podle dublinského nařízení platí zkrácené lhůty pro podávání a reakci na žádosti o předání. Kromě toho článek 15 odst. 5 *návratové směrnice* zmiňuje, že zajištění může trvat po dobu nutnou k vyřízení vyhoštění. Každý členský stát stanoví omezenou dobu trvání zajištění, jež nesmí přesáhnout dobu šesti měsíců.

²⁹ Viz *Standardy zajištění v kontextu imigrace*.

IV. Podmínky zajištění

I když lze zajištění migrantů řádně zdůvodnit, stanoví mezinárodní právo v oblasti lidských práv další omezení týkající se místa a režimu zajištění, podmínek zajištění a sociálních a lékařských služeb, které mají zajištěné osoby k dispozici. Kromě toho ukládá povinnosti chránit zajištěné osoby před násilím. Nejdůležitějším standardem pro zacházení se zajištěnými osobami je zákaz krutého, nelidského a ponižujícího zacházení (článek 16 Úmluvy proti mučení (CAT),³⁰ články 7 a 10 ICCPR, článek 3 EULP, pravidlo 1 Pravidel Nelsona Mandely³¹). Státy mají povinnost přijmout účinná opatření k prevenci mučení a krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání, včetně systematického přezkumu zajištění a zacházení s osobami podrobenými jakékoli formě zajištění s cílem předcházet mučení a špatnému zacházení (CAT).

Se zajištěnými osobami je třeba zacházet lidsky a s respektem k jejich důstojnosti (článek 10 ICCPR, článek 1 EULP a článek 4 Listiny EU).

OPCAT³² rovněž požaduje, aby smluvní státy zavedly jeden nebo více nezávislých vnitrostátních mechanismů pro předcházení mučení a krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání s přístupem k zajišťovacím zařízením.

1. Vhodnost místa zajištění

Zajištění migranti by s výjimkou krátkodobých pobytů měli být zajištěni ve speciálně navržených střediscích v podmínkách přizpůsobených jejich právnímu postavení a v souladu s jejich konkrétními potřebami (*Standardy CPT*). Zajištění migrantů na nevhodných místech, včetně policejních stanic nebo věznic, může vést k porušení zákazu mučení nebo krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení či k němu přispět.³³

Zatímco zajištění migranta na letišti může být přijatelné po krátkou dobu několika hodin po příletu, delší zajištění bez vhodného vybavení pro spánek, stravování nebo hygienu by mohlo znamenat špatné zacházení.³⁴ Přestože zajištěné osoby možná budou muset strávit nějakou dobu v běžných policejních zajišťovacích zařízeních, vzhledem k tomu, že podmínky na těchto místech mohou být pro delší zajištění obecně neadekvátní, dobu, kterou zde stráví, je třeba omezit na absolutní minimum (*Standardy CPT*).

Žadatele o azyl a migranty je třeba zajistit odděleně od odsouzených osob nebo osob ve vazbě.

2. Podmínky zajištění

Revidované Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězni (Pravidla Nelsona Mandely), které přijalo Valné shromáždění OSN v roce 2015, představují univerzálně uznávané minimální standardy pro podmínky spravování detenčních zařízení a zacházení se zajištěnými osobami.

Zařízení, ve kterých jsou migranti zajištěni, musí zajistit podmínky dostatečné čistoty, bezpečnosti a zdravotní nezávadnosti, aby nebyl porušen zákaz mučení nebo jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení („špatné zacházení“) a právo na zacházení s lidskostí a s ohledem na přirozenou důstojnost lidské osoby (článek 10 ICCPR).³⁵

Při posuzování souladu fyzických podmínek zajištění s článkem 3 ESLP zohledňuje faktory, jako je osobní prostor dostupný v oblasti zajištění, dostupnost venkovního cvičení, přístup k přirozenému světlu nebo vzduchu, větrání a dodržování základních hygienických požadavků (*G.B. a další proti Turecku*, ESLP, stížnost č. 4633/15, rozsudek ze dne 17. října 2019, odst. 100).

³⁰ Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání (CAT), rezoluce č. 39/46 z 10. prosince 1984

³¹ „Se všemi vězni bude zacházeno s úctou s ohledem na jejich přirozenou důstojnost a hodnotu jako lidské bytosti. Žádný vězeň nesmí být podroben a všichni vězni musí být chráněni před mučením a jiným krutým, nelidským nebo ponižujícím zacházením nebo trestáním, které nelze za žádných okolností ospravedlnit. Bezpečnost vězňů, personálu, poskytovatelů služeb a návštěvníků musí být neustále zajištěna.“ Pravidlo 1, Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězni, přijaté rezolucí Valného shromáždění OSN č. 70/175, 17. prosince 2015 (*pravidla Nelsona Mandely*).

³² *Opční protokol k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání* (OPCAT), článek 3.

³³ *Sh.D. a další proti Řecku, Rakousku, Chorvatsku, Maďarsku, Severní Makedonii, Srbsku a Slovinsku*, ESLP, stížnost č. 14165/16, rozsudek ze dne 13. září 2019, odst. 48-51; *Haghilo proti Kypru*, ESLP, stížnost č. 47920/12, rozsudek ze dne 26. března 2019, odst. 160-169.

³⁴ *Standardy CPT, CPT/Inf/E* (2002) 1 – rev. 2010, strana 54; *Z.A. a další proti Rusku*, ESLP, stížnosti č. 61411/15, 61420/15, 61427/15 a 3028/16, rozsudek ze dne 21. listopadu 2019.

³⁵ *Viz také Modul III, oddíl V. Právo na nejvyšší dosažený standard zdraví.*

Ekonomické tlaky nebo potíže způsobené zvýšeným počtem přicházejících migrantů nemohou ospravedlnit nedodržení zákazu mučení nebo jiného špatného zacházení vzhledem k jeho absolutní povaze (*M.S.S. proti Belgii a Řecku*). I zacházení bez úmyslu ponížit oběť, které vychází například z objektivních obtíží souvisejících s migrační krizí, může vést k porušení článku 3 Úmluvy (*Khlaifia a další proti Itálii*, odst. 184).

M.S.S. proti Belgii a Řecku, stížnost č. 30696/09, 21. ledna 2011

Skutkové okolnosti: Stěžovatel, afghánský státní příslušník, se dostal do Evropské unie přes Řecko. Následně dorazil do Belgie, kde požádal o azyl. Na základě nařízení Dublin II byl v červnu 2009 převezen zpět do Řecka. Po přiletu na aténské letiště byl okamžitě zadržen v přilehlé budově, kde byl podle jeho zpráv zavřený v malém prostoru s dalšími 20 zadrženými osobami, s omezeným přístupem na toalety, zadržení nesměli na venkovní prostranství, dostávali jen málo jídla a museli spát na špinavých matracích nebo na holé podlaze.

Analýza: Soud rozhodl, že Řecko porušilo článek 3 Úmluvy z důvodu podmínek zajištění stěžovatele. Navzdory skutečnosti, že byl stěžovatel zajištěn krátkou dobu (čtyři dny a týden), Soud shledal, že v souhrnu pocitu svévole, méněcennosti a úzkosti, který musel zažít, stejně jako hluboký dopad, který takové podmínky zajištění nepochybně měly na důstojnost osoby, představovaly ponižující zacházení. Kromě toho byl stěžovatel jako žadatel o azyl obzvláště zranitelný z důvodu migrace a traumatizujících zkušeností, které pravděpodobně utrpěl. Soud rovněž rozhodl, že došlo k porušení článku 13 společně s článkem 3 ze strany Řecka kvůli nedostatkům v azylovém řízení vedeném se stěžovatelem, k porušení článku 3 Belgie z důvodu vystavení stěžovatele rizikům spojeným s nedostatkem v azylovém řízení v Řecku a kvůli tomu, že byl vystaven zajištění a životním podmínkám v Řecku, které byly v rozporu s článkem 3, a porušení článku 13 společně s článkem 3 Belgie z důvodu neexistence účinného opravného prostředku proti příkazu k vyhoštění žadatele.

Odst. 216: ... Zajištění cizinců, spolu s vhodnými zárukami pro dotčené osoby, je přijatelné pouze proto, aby umožnilo státům předcházet nedovolenému přistěhovalectví při plnění svých mezinárodních závazků, zejména podle Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a Evropské úmluvy o lidských právech. Oprávněná snaha států zmařit stále častější pokusy obejít imigrační omezení nesmí žadatele o azyl připravit o ochranu poskytovanou těmito úmluvami.

Odst. 217: Pokud má Soud přezkoumat soulad způsobu výkonu opatření s ustanoveními Úmluvy [o lidských právech], musí se zabývat konkrétními situacemi dotčených osob [...].

Odst. 218: Státy musí věnovat zvláštní pozornost článku 3 Úmluvy, který zakotvuje jednu z nejzákladnějších hodnot demokratických společností a absolutně zakazuje mučení a nelidské či ponižující zacházení nebo trestání bez ohledu na okolnosti a jednání oběti [...].

Odst. 223: ... Soud nepodceňuje břemeno a tlak, který tato situace klade na dotčené státy, které jsou v současné situaci hospodářské krize o to větší. Zejména si je vědom obtíží při přijímání migrantů a žadatelů o azyl při přiletu na významná mezinárodní letiště a neúměrného počtu žadatelů o azyl ve srovnání s kapacitami některých z těchto států. S ohledem na absolutní povahu článku 3 to však nemůže stát zprostit povinností dle tohoto ustanovení.

S.D. proti Řecku, ESLP, stížnost č. 53541/07, 11. září 2009

Skutkové okolnosti: Po nelegálním vstupu do země byl stěžovatel, turecký státní příslušník, zajištěn po dobu dvou měsíců v zajišťovacím zařízení na stanici pohraniční stráže v Řecku. Během zajištění nesměl chodit ven ani telefonovat a neměl přístup k příkrývkám, čistému povlečení nebo teplé vodě.

Analýza: Soud rozhodl, že došlo k porušení článku 3, pokud jde o podmínky zajištění stěžovatele v Soufli a Attiki, a zohlednil tak osobní situaci mučení stěžovatele v Turecku, což na něm zanechalo významné klinické a psychologické následky. Dále shledal porušení článků 5 odst. 1 a 5 odst. 4 z důvodu nezákonného zajištění stěžovatele a neexistence opravných prostředků k napadení tohoto zajištění.

Odst. 52: Pokud jde o osobní situaci stěžovatele, Soud poznamenal, že v Turecku utrpěl kruté mučení, které na něm zanechalo značné klinické a psychologické následky. Na tomto závěru nemění nic ani skutečnost, že tento stav oficiálně potvrdilo Lékařské středisko pro rehabilitaci obětí mučení až po propuštění ze zajištění.

Odst. 53: S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že podmínky zajištění stěžovatele jako uprchlíka a žadatele o azyl v kombinaci s nepřiměřenou délkou jeho zajištění za takových podmínek představovaly ponižující zacházení.

Popov proti Francii, ESLP, stížnosti č. 39472/07 a 39474/07, 19. ledna 2012

96. Komisař pro lidská práva a CPT rovněž nastolili otázku nevhodnosti administrativních zajišťovacích středisek pro ubytování rodin a pro potřeby dětí, přičemž se domnívají, že kromě špatně přizpůsobených materiálních podmínek, nedostatek soukromí, stres, nejistota a nepřátelské prostředí v těchto střediscích měly také škodlivé důsledky pro nezletilé, což je v rozporu s mezinárodními zásadami ochrany dětí. V reakci na tuto kritiku francouzské orgány v roce 2006 uznaly, že vybavení rodinných pokojů nebylo vždy přizpůsobeno potřebám dětí (viz body 38 až 40 výše).

Z.A. a další proti Rusku, ESLP, stížnosti č. 61411/15, 61420/15, 61427/15 a 3028/16, 21. listopadu 2019

96. Komisař pro lidská práva a CPT rovněž nastolili otázku nevhodnosti administrativních zajišťovacích středisek pro ubytování rodin a pro potřeby dětí, přičemž se domnívají, že kromě špatně přizpůsobených materiálních podmínek, nedostatek soukromí, stres, nejistota a nepřátelské prostředí v těchto střediscích měly také škodlivé důsledky pro nezletilé, což je v rozporu s mezinárodními zásadami ochrany dětí. V reakci na tuto kritiku francouzské orgány v roce 2006 uznaly, že vybavení rodinných pokojů nebylo vždy přizpůsobeno potřebám dětí (viz body 38 až 40 výše).

(a) Osobní prostor a přeplněnost

Mezinárodní tribunály pravidelně rozhodují o značném přeplnění, které vede k porušení zákazu krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení.

V případě *Aden Ahmed proti Maltě*³⁶ uvedl Evropský soud pro lidská práva, že při rozhodování o tom, zda došlo k porušení článku 3 z důvodu nedostatku osobního prostoru, musí Soud zohlednit následující tři prvky:

- a) každý zajištěný musí mít v cele samostatné místo na spaní;
- b) každý zajištěný musí mít alespoň tři metry čtvereční podlahové plochy; a
- c) celková plocha cely musí být taková, aby umožňovala zajištěným osobám volný pohyb mezi nábytkem
- d) další aspekty (viz *Ananyev a další*).

Absence některého z výše uvedených prvků sama o sobě znamená silnou domněnku, že podmínky zajištění představovaly ponižující zacházení a byly v rozporu s článkem 3. [...]"

Ananyev a další proti Rusku, ESLP, stížnosti č. 42525/07, 60800/08, 10. ledna 2012

149. V případech, kdy se zdálo, že vězni měli k dispozici dostatek osobního prostoru, Soud uvedl, že pro posouzení souladu s tímto ustanovením jsou relevantní další aspekty fyzických podmínek zajištění. Mezi tyto prvky patří zejména přístup k venkovnímu cvičení, přirozené světlo nebo vzduch, dostupnost ventilace, přiměřenost vytápění, možnost soukromého používání toalety a dodržování základních hygienických požadavků. I v případech, kdy se jednalo o větší celu pro vězně (v rozmezí od tří do čtyř metrů čtverečních na vězně), Soud shledal porušení článku 3, jelikož faktor prostoru souvisel se zjištěným nedostatkem větrání a osvětlení (...).

Pokud je přeplněnost méně závažná, může to přesto vést k porušení zákazu krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení, pokud je posuzováno ve spojení s dalšími podmínkami zajištění, včetně nedostatečného větrání nebo přístupu k přirozenému světlu nebo vzduchu, nedostatečného vytápění, nevhodné stravy, nedostatečné hygieny nebo chybějícího minimálního soukromí.

³⁶ *Aden Ahmed proti Maltě*, ESLP, stížnost č. 55352/12, rozsudek ze dne 23. července 2013, odst. 87.

(b) Přístup ke zdravotní péči³⁷

Ačkoli neexistuje obecná povinnost propustit zajištěné osoby ze zdravotních důvodů, existuje povinnost chránit jejich fyzické a duševní zdraví v průběhu zajištění skrze lékařskou péči a léky odpovídající zdravotnímu stavu zajištěné osoby (*Keenan proti Spojenému království*, stížnost č. 27229/95, 3. dubna 2001, odst. 111). Například neposkytnutí lékařského dohledu a léků nezbytných pro zajištěné osoby s HIV nebo těžkou epilepsií, což vede zhoršení jejich zdravotního stavu, může narušit důstojnost zajištěného a způsobit mu tak utrpení nad rámec přípustných obtíží a být tedy v rozporu s článkem 3 EULP. K takovému porušení může dojít i bez prokázání zhoršení zdravotního stavu zajištěného.

Standardy CPT, stejně jako pravidla Nelsona Mandely stanoví, že vězni by měli mít stejné běžně dostupné standardy zdravotní péče a měli by mít bezplatný přístup k nezbytným zdravotnickým službám bez diskriminace z důvodu svého právního postavení (pravidla Nelsona Mandely, pravidlo 24).³⁸

(c) Ochrana před špatným zacházením, včetně násilí v zajištění

Fyzické nebo sexuální útoky nebo nadměrné nebo nevhodné používání omezovacích technik mohou znamenat porušení práv, včetně práva na život a zákaz mučení nebo krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení a práva na fyzickou integritu. Pokud je osoba v zajištění zabita nebo vystavena krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, existuje domněnka odpovědnosti zástupců státu a na státu leží úkol předložit uspokojivé a přesvědčivé důkazy o opaku.

Pokud navíc státní orgány vědí nebo by měly vědět, že konkrétní zajištěné osoby čelí skutečnému nebo bezprostřednímu ohrožení života ze strany soukromých subjektů či porušení zákazu krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo fyzické integrity, existuje povinnost přijmout veškerá přiměřená opatření k zamezení nebo ukončení dané situace (*Osman proti Spojenému království*).³⁹ To vyplývá jako součást obecných pozitivních závazků států vykonávat náležitou péči a přijímat přiměřená opatření k prevenci, ochraně a vyšetřování činů soukromých osob v rozporu s těmito právy (CCPR, Obecný komentář č. 31, odst. 8).

Závazky ochrany se zvyšují u zajištěných osob ve vztahu k nimž má stát zvláštní závazek péče.

V situacích, kdy existuje jasná hrozba násilí z důvodu pohlaví nebo etnicity v zajištění násilí, je třeba zavést vhodná preventivní a bezpečnostní opatření. V případě *Rodic a 3 další proti Bosně a Hercegovině*⁴⁰ ESLP rozhodl, že dva srbské vězni držení v otevřených a přeplněných podmínkách ve věznici s etnickým bosenskými obyvatelstvem, kteří byli vystaveni násilí ze strany spoluvězňů, aniž by úřady přijaly odpovídající bezpečnostní opatření, trpěli duševní úzkostí v důsledku hrozby a očekávaného násilí, což vedlo k porušení článku 3 EULP. V případě *O.M. proti Maďarsku* Soud rozhodl, že úřady mají povinnost péče, pokud žadatelé o azyl namítají, že patří ke zranitelné skupině osob (v tomto případě LGBT).

O.M. proti Maďarsku, ESLP, stížnost č. 9912/15, 5. července 2016

53. A nakonec se Soud domnívá, že při umístování žadatelů o azyl, kteří tvrdí, že jsou součástí zranitelné skupiny v zemi, ze které museli odejít, by měly orgány věnovat zvláštní pozornost tomu, aby se vyhnuly situacím, které by mohly reprodukovat nepříjemnou situaci, jenž přinutila tyto osoby uprchnout. V projednávané věci tak orgány neučinily, když nařídily zajištění stěžovatele, aniž by vzaly v úvahu míru bezpečí či nebezpečí pro zranitelné osoby (například LGBT osoby jako v případě stěžovatele) v zajištění mezi ostatními zajištěnými, z nichž mnozí pocházejí ze zemí s rozšířenými kulturními nebo náboženskými předsudky vůči těmto osobám. Rozhodnutí orgánů opět dostatečně nezohledňovala individuální situaci stěžovatele jakožto člena zranitelné skupiny z důvodu příslušnosti k sexuální menšině v Íránu (...).

Kromě ochrany před činy úředníků nebo ostatních zajištěných osob má stát rovněž povinnost přijmout v rámci svých pravomocí přiměřená opatření k ochraně zajištěných před sebepoškozováním nebo sebevraždou.

Ženy v zajištění mohou čelit zvláštním rizikům sexuálního nebo genderově podmíněného násilí, ať už ze strany úředníků, nebo soukromých aktérů. Od států se vyžaduje, aby přijaly opatření k prevenci

³⁷ Také srov. Modul III, oddíl V. Právo na nejvyšší dosažený standard zdraví.

³⁸ Viz také *Standardy CPT*, Evropský výbor pro prevenci mučení a nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání (CPT), dokument CoE. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2010, Štrasburk, prosinec 2010 („Standardy CPT“), s. 27 odst. 31.

³⁹ *Osman proti Spojenému království*, ESLP, stížnost č. 23452/94, rozsudek ze dne 28. října 1998.

⁴⁰ *Rodic a 3 další proti Bosně a Hercegovině*, ESLP, stížnost č. 22893/05 1. prosince 2008.

a ochraně zajištěných osob před veškerým sexuálním násilím mimo jiné tím, že bude sankcionováno jako trestný čin a trestní právo bude řádně vymáháno. Určité formy sexuálního násilí v zajištění, například znásilnění, představují mučení (*Aydin proti Turecku*).⁴¹

(d) Kumulativní účinek špatných podmínek

Kumulativní účinek řady špatných podmínek může vést k porušení zákazu špatného zacházení.⁴² Čím delší je navíc doba zajištění, tím je pravděpodobnější, že špatné podmínky překročí hranici špatného zacházení. Soudy v těchto případech provádějí objektivní test, který lze naplnit bez ohledu na to, zda došlo ze strany úřadů k úmyslu ponížít danou osobu (*Riad a Idiab proti Belgii*, ESLP, stížnosti č. 29787/03 a 29810/03, 24. ledna 2008, odst. 107).

Obecné životní podmínky osob zbavených svobody, pokud jde o světlo, větrání, teplotu, hygienu, výživu, pitnou vodu, přístup na čerstvý vzduch a tělesné cvičení, osobní hygienu, zdravotní péči a odpovídající osobní prostor, které platí pro všechny vězně bez výjimky, jsou součástí mezinárodních norem, včetně norem Výboru pro prevenci mučení Rady Evropy (CPT)⁴³ a Pravidel Nelsona Mandely (pravidlo 42).

Zda jsou podmínky kruté, nelidské nebo ponižující, je třeba vnímat také v kontextu každého jednotlivce, který se může lišit dle pohlaví, věku nebo zdraví zajištěné osoby. V případě osob zajištěných z důvodu migrace je rovněž důležité, že nebyly obviněny ani odsouzeny za žádný trestný čin, což by se mělo promítnout do podmínek v zajištění (*M.S.S. proti Belgii a Řecku*, odst. 231-233).

Právo EU

Článek 10 přepracovaného změny přijímací směrnice, který je třeba vykládat s ohledem na povinnosti vyplývající mimo jiné z článků 1 a 4 Listiny EU, stanoví řadu požadavků, včetně:

- o zajištění žadatelů se zpravidla vykonává ve zvláštních detenčních zařízeních;
- o žadatelé musí mít přístup k venkovnímu prostoru;
- o zajištění musí mít možnost komunikace s rodinnými příslušníky, Úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, právními poradci nebo poradci a zástupci příslušných nevládních organizací.

(e) Zajištění osob se specifickou zranitelností

Další záruky proti svévolnému zajištění se vztahují na děti a další jednotlivce se specifickou zranitelností. Aby mohli tuto ochranu využít, žadatelé o azyl by měli mít přístup k posouzení své zranitelnosti v souladu s povinnostmi plynoucími z práva EU s cílem identifikovat jejich specifickou zranitelnost, měli by mít přístup k informacím o příslušných azylových řízeních, které se na ně vztahují s ohledem na jejich zranitelnost (*Thimothawes proti Belgii*, stížnost č. 39061/11, rozsudek ze dne 18. září 2017). Mezi faktory vyvolávajícími vážné pochybnosti o jednání v dobré víře ze strany úřadů mohou patřit chybějící aktivní kroky a průtahy při hodnocení zranitelnosti (*Abdullahi Elmi a Aweys Abubakar proti Maltě*, stížnosti č. 25794/13 a 28151/13, rozsudek ze dne 22. listopadu 2016).

Zajištění zranitelných osob z důvodu věku, zdravotního stavu nebo předešlých zkušeností, může v závislosti na konkrétních okolnostech případu představovat kruté, nelidské nebo ponižující zacházení (porušení článku 3 EULP a článku 7 ICCPR, CAT). Mezi osoby ve zranitelné situaci patří zejména:

- žadatelé o azyl, kteří mohli být mučení nebo vystaveni špatnému zacházení nebo prožít jiné traumatické zážitky, někdy s dopady na fyzické nebo duševní zdraví (*C. proti Austrálii*)
- osoby se zdravotním postižením⁴⁴
- oběti obchodování s lidmi⁴⁵
- děti⁴⁶

³⁷ Také srov. Modul III, oddíl V. Právo na nejvyšší dosažený standard zdraví.

³⁸ Viz také *Standardy CPT*, Evropský výbor pro prevenci mučení a nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání (CPT), dokument CoE. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2010, Štrasburk, prosinec 2010 („Standardy CPT“), s. 27 odst. 31.

³⁹ *Osman proti Spojenému království*, ESLP, stížnost č. 23452/94, rozsudek ze dne 28. října 1998.

⁴⁰ *Rodič a 3 další proti Bosně a Hercegovině*, ESLP, stížnost č. 22893/05 1. prosince 2008.

⁴¹ *Aydin proti Turecku*, ESLP, (57/1996/676/866), rozsudek ze dne 25. září 1997, odst. 83-86.

⁴² *Dougoz proti Řecku*, ESLP, stížnost č. 40907/98, rozsudek ze dne 6. března 2001; *Z.N.S. proti Turecku* (citován výše); *M.S.S. proti Belgii a Řecku* (citován výše), odst. 230-233.

⁴³ *Standardy CPT*, Evropský výbor pro prevenci mučení a nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání (CPT), dokument CoE. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2010, Štrasburk, prosinec 2010 („Standardy CPT“).

⁴⁴ Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (CRPD), přijata rezolucí Valného shromáždění OSN č. A/61/611 dne 24. ledna 2007.

⁴⁵ Doporučení UNHCR k zajištění, op. cit, doporučení č. 9.

⁴⁶ *Rahimi proti Řecku*; *Popov proti Francii*.

- starší osoby⁴⁷
- oběti mučení⁴⁸

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením ve svém čl. 14 odst. 2 stanoví:

„Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby osoby se zdravotním postižením, které byly jakýmkoli postupem zbaveny svobody, měly právo, na rovnoprávném základě s ostatními, na záruky uznávané mezinárodním právem v oblasti lidských práv a bylo s nimi zacházeno v souladu s cíli a zásadami této úmluvy, včetně poskytnutí přiměřené úpravy.“

Právo EU

Článek 21 přepracovaného znění přijímací směrnice (2013/33/EU) uvádí výčet osob považovaných za zranitelné.⁴⁹ Zajištění zranitelných osob nezakazuje, avšak v takovém případě článek 11 přijímací směrnice vyžaduje, aby byla věnována zvláštní pozornost jejich konkrétní situaci a aby úřady věnovaly primární pozornost zdraví zranitelných osob, včetně duševního zdraví. Tento článek také obsahuje zvláštní ustanovení pro nezletilé, které lze zajistit pouze jako poslední možnost po co nejkratší dobu. Je třeba vyvinout veškeré úsilí k jejich propuštění a umístění do ubytovacího zařízení vhodného pro děti. Nezletilé osoby bez doprovodu, které žádají o azyl, lze zajistit pouze za výjimečných okolností a nikdy nesmí být umístěny ve vězení a v každém případě odděleně od dospělých.

1. Děti

S migrujícími dětmi je třeba zacházet **především jako s dětmi**. Jejich zranitelná situace – ať už v doprovodu rodičů či nikoli – je ve skutečnosti rozhodujícím faktorem, který má přednost před úvahami o postavení dítěte jako migranta bez oprávnění k pobytu (*G.B. a další proti Turecku*, stížnost č. 4633/15, rozsudek ze dne 17. října 2019, odst. 101). S osobami, které tvrdí, že jsou dětmi, je třeba zacházet jako s takovými, dokud se neprokáže opak.⁵⁰

Úmluva o právech dítěte (CRC), přijatá rezolucí Valného shromáždění OSN č. 44/25 z 20. listopadu 1989

Článek 37

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby:

- a) žádné dítě nebylo podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let nebude ukládán trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu;
- b) žádné dítě nebylo nezákonně nebo svévolně zbaveno svobody. Zatčení, zadržení nebo uvěznění dítěte se provádí v souladu se zákonem a používá se pouze jako krajní opatření a na nejkratší nutnou dobu;
- c) s každým dítětem zbaveným svobody bylo zacházeno s lidskostí a s úctou k vrozené důstojnosti lidské bytosti a způsobem, který bere ohled na potřeby osoby daného věku. Především musí být každé takové dítě umístěno odděleně od dospělých, ledaže by se uvážilo, že neoddělovat je od dospělých je v jeho vlastním zájmu, a s výjimkou závažných okolností musí mít právo udržovat písemný a přímý styk se svou rodinou;
- d) každé dítě zbavené svobody mělo právo okamžitého přístupu k právní nebo jiné odpovídající pomoci, jakož i právo odvolávat se k soudu nebo jinému pravomocnému, nezávislému a nestrannému orgánu proti rozhodnutí o odnětí svobody a v každém takovém případě na přijetí neodkladného rozhodnutí.

⁴⁷ Farbuhs proti Lotyšsku, ESLP, stížnost č. 4672/02, rozsudek ze dne 2. prosince 2004.

⁴⁸ CPT, *Informační list o detenci v rámci imigrace*, s. 8; CPT, *Návštěva Spojeného království 2012*, CPT/Inf(2014)11, 28. března 2013, odst. 132-133; CPT, *Návštěva Maltý 2008*, CPT/Inf(2011)5, 22. prosince 2008, odst. 68.

⁴⁹ „Členské státy zohlední ve vnitrostátních právních předpisech provádějících tuto směrnici zvláštní situaci zranitelných osob, například nezletilých osob, nezletilých osob bez doprovodu, zdravotně postižených osob, starších osob, těhotných žen, osamělých rodičů s nezletilými dětmi, obětí obchodování s lidmi, osob trpících závažnou chorobou, osob s duševní poruchou a osob, které byly podrobena mučení, znásilnění nebo jiným formám hrubého psychického, fyzického nebo sexuálního násilí, jako jsou oběti ženské obřizky.“

⁵⁰ *Společný obecný komentář č. 4 (2017) Výboru pro ochranu práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin (CMW) a č. 23 (2017) Výboru pro práva dítěte (CRC) k obecným zásadám týkajícím se lidská práva dětí v kontextu mezinárodní migrace*, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, 16. listopadu 2017, odst. 5-13; *CRC, Obecný komentář č. 6 (2006)*, CRC/GC/2005/6, odst. 61-63; viz také *Výbor OSN pro práva dítěte, zpráva z roku 2012 ze všeobecné rozpravy dne 28. září 2012, „Práva všech dětí v kontextu mezinárodní migrace“*, odst. 32 PACE usnesení 2020 (2014), odst. 9.4.

General Comment No. 6: Zacházení s dětmi bez doprovodu a odloučenými dětmi mimo jejich zemi původu, CRC, dokument OSN CRC/GC/2005/6, 1. září 2005

61. Děti bez doprovodu nebo odloučené děti zpravidla nelze zajišťovat. Zajištění nelze odůvodnit pouze na základě toho, že dítě je bez doprovodu nebo odloučeno, na základě jeho migračního nebo pobytového statusu či jeho absence. Pokud je zajištění výjimečně odůvodněno jinými důvody, použije se ... pouze jako opatření poslední instance a po nejkratší přiměřenou dobu. V důsledku toho by mělo být vyvinuto veškeré úsilí, včetně zrychlení příslušných procesů, aby bylo možné okamžité propuštění dětí bez doprovodu nebo odloučených ze zajištění a jejich umístění do jiných forem vhodného ubytování.
63. Ve výjimečných případech zajištění se podmínky v zajištění musí řídit nejlepším zájmem dítěte a plně respektovat čl. 37 písm. a) a c) Úmluvy a další mezinárodní závazky. Je třeba učinit zvláštní opatření pro obytné prostory, které jsou vhodné pro děti a které je oddělují od dospělých, pokud je tak v nejlepším zájmu dítěte. Základním přístupem k tomuto programu měla být „péče“, a nikoli „zajištění“. Zařízení by se neměla nacházet v izolovaných oblastech, kde nejsou k dispozici kulturně vhodné komunitní zdroje a přístup k právní pomoci. Děti by měly mít příležitost pravidelně navazovat kontakty a přijímat návštěvy přátel, příbuzných, náboženských, sociálních a právních poradců a svých opatrovníků. Rovněž by jim měla být poskytnuta možnost mít pokryty všechny základní potřeby a v případě i odpovídající lékařské ošetření a psychologické poradenství. Během zajištění mají děti právo na vzdělání, které by se v ideálním případě mělo uskutečňovat mimo zajišťovací zařízení s cílem usnadnit pokračování vzdělávání po propuštění. Rovněž mají právo na odpočinek a hru podle článku 31 Úmluvy. Za účelem účinného zajištění práv stanovených v čl. 37 písm. d) Úmluvy bude dětem bez doprovodu nebo odloučeným dětem zbaveným svobody poskytnut rychlý a volný přístup k právní a jiné vhodné pomoci, včetně přidělení právního zástupce.

Podle [společného obecného komentáře](#) Výboru pro migrující pracovníky a Výboru pro práva dítěte č. 4 a č. 23 nelze děti nikdy zajistit z důvodu migračního postavení rodičů (odst. 5). [Zvláštní zpravodaj OSN pro otázky mučení a nelidského zacházení](#) uvádí, že zajištění dětí nikdy není v jejich nejlepším zájmu a že by mohlo představovat kruté, nelidské nebo ponižující zacházení.⁵¹

Společný obecný komentář č. 4 (2017) Výboru pro ochranu práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin a č. 23 (2017) Výboru pro práva dítěte k závazkům státu v oblasti lidských práv dětí v kontextu mezinárodní migrace v zemích původu, tranzitu, určení a návratu, odst. 5-13

Právo na osobní svobodu (články 16 a 17 Mezinárodní úmluvy o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin; článek 37 Úmluvy o právech dítěte)

5. Každé dítě má za každých okolností základní právo na osobní svobodu a právo nebýt zajištěno v imigrační detenci. Výbor pro práva dítěte uvedl, že zajištění dítěte z důvodu jeho migračního statusu nebo statusu jeho rodičů představuje porušení práv dítěte a je v rozporu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte. V tomto světle oba Výbory opakovaně potvrdily, že děti nesmějí být zajištěny z důvodů souvisejících se svým migračním statutem nebo svých rodičů, a státy by měly urychleně a úplně zastavit nebo vymýtit imigrační detenci dětí. Jakýkoli druh zajištění dětí v kontextu imigrace je třeba zakázat zákonem a tento zákaz je třeba plně zavést do praxe.
6. Výbory chápou imigrační detenci jako jakékoli prostředí, ve kterém je dítě zbaveno svobody z důvodů souvisejících se svým migračním statutem nebo svých rodičů bez ohledu na název a zdůvodnění postupu, kdy jde dítě zbaveno svobody, nebo název zařízení nebo místa, kde je dítě zbaveno svobody. „Důvody související s migračním statutem“ výbory chápou jako migrační nebo pobytový status osoby (případně jeho absenci), ať už v souvislosti s neregulérním vstupem nebo pobytem či nikoli, a to v souladu s předchozími doporučeními Výborů.
7. Kromě toho Výbor pro práva dítěte a Výbor pro ochranu práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin zdůraznily nutnost zákazu kriminalizace dětí, které by rovněž neměly být ani předmětem represivních opatření (například zajištění) z důvodu svého migračního statusu nebo svých rodičů. Neregulérní vstup a pobyt nepředstavují trestné činy samy o sobě proti osobám, majetku nebo národní bezpečnosti. Kriminalizace neregulérního vstupu a pobytu přesahuje legitimní zájem smluvních států na kontrole a regulaci migrace a vede k svévolnému zajišťování osob.

⁵¹ Zpráva Zvláštního zpravodaje OSN pro otázky mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání, [A/HRC/28/68](#), 5. března 2015, odst. 80.

8. Pokud jde o děti bez doprovodu a odloučené děti, Výbor pro práva dítěte v roce 2005 uvedl, že tyto děti nelze zbavit svobody a že zajištění nelze odůvodnit pouze na základě toho, že dítě je bez doprovodu nebo odloučené, nebo na základě migračního nebo pobytového statusu či jeho absence.
9. Výbory zdůrazňují újmu spojenou s odnětím svobody a negativní dopad, který může mít zajištění v kontextu imigrace na fyzické a duševní zdraví dětí a na jejich vývoj, i když dojde k zajištění na krátkou dobu nebo spolu se svými rodinami. Zvláštní zpravodaj pro otázky mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání uvedl, že „v souvislosti s přistěhovalectvím ... není zbavení svobody dětí z důvodu migračního statusu dítěte nebo jeho rodičů nikdy v nejlepším zájmu dítěte, překračuje požadavek nutnosti, stává se hrubě nepřiměřeným a může představovat kruté, nelidské nebo ponižující zacházení s migrujícími dětmi“.
10. Článek 37 písm. b) Úmluvy o právech dítěte stanoví obecnou zásadu, že dítě lze zbavit svobody pouze jako poslední možnost a po nejkratší přiměřenou dobu. Delikty spojené s neoprávněným vstupem nebo pobytem však za žádných okolností nemohou mít důsledky podobné těm, které vyplývají ze spáchání trestného činu. Možnost zajištění dětí jako poslední možnost, která se může uplatnit v jiných kontextech, jako je trestní soudnictví pro mladistvé, proto není v imigračním řízení použitelná, jelikož by byla v rozporu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte a právem na rozvoj.
11. Místo toho by státy měly přijmout řešení, která naplňují nejlepší zájmy dítěte spolu s jeho právy na svobodu a rodinný život, a to prostřednictvím právních předpisů, politik a postupů, které dětem umožňují zůstat se svými rodinnými příslušníky a/nebo opatrovníky bez nutnosti zajištění a v komunitním kontextu v době, kdy se řeší jejich imigrační status a hodnotí se nejlepší zájmy dětí, jakož i před návratem. Jsou-li děti bez doprovodu, mají nárok na zvláštní ochranu a pomoc státu ve formě náhradní péče a ubytování v souladu s Pokyny pro alternativní péči o děti. Pokud mají děti doprovod, nutnost nerozdělení rodiny nepředstavuje platný důvod k ospravedlnění zajištění dítěte. Pokud nejlepší zájem dítěte vyžaduje nerozdělení rodiny, vztahuje se tento zásadní požadavek nezbavit dítě svobody i na jeho rodiče a vyžaduje, aby úřady zvolily řešení pro celou rodinu bez nutnosti zajištění.
12. V důsledku toho je třeba zákonem zakázat zajištění dětí a rodin v kontextu imigrace a je třeba docílit jeho zrušení v politice i praxi. Zdroje určené k zajištění je třeba přesměrovat na méně invazivní řešení prováděná příslušnými aktéry ochrany dětí, kteří jednají s dítětem a případně s jeho rodinou. Opatření nabízená dítěti a rodině by neměla znamenat žádný druh zbavení svobody dítěte nebo rodiny a měla by být založena na etice péče a ochrany, nikoli na prosazování práva. Opatření by se měla zaměřit na řešení případů v nejlepším zájmu dítěte a zajistit všechny materiální, sociální a emocionální podmínky nezbytné k zajištění komplexní ochrany práv dítěte, která umožní jeho holistický rozvoj. Nezávislé veřejné orgány a organizace občanské společnosti by měly mít možnost tato zařízení nebo opatření pravidelně sledovat. Děti a rodiny by měly mít přístup k účinným opravným prostředkům pro případ, že dojde k výkonu jakéhokoli druhu zajištění v kontextu imigrace.

HRC, Zpráva zvláštního zpravodaje pro lidská práva migrantů – regionální studie: správa vnějších hranic Evropské unie a její dopad na lidská práva migrantů, A/HRC/23/46, 24. dubna 2013

48. Samozřejmě je třeba poznamenat, že návratová směrnice ve skutečnosti stanoví, že zajištění má být opatřením poslední instance. Přesto se v praxi zdá, že Evropská unie institucionálně a jednotlivé členské státy Evropské unie zkoumají jen málo životaschopných alternativ k zajištění. U 13 navštívených zemích uvedených ve zprávě Zvláštního zpravodaje pro lidská práva migrantů (A/HRC/20/24, A/HRC/23/46) téměř úplně chyběly snadno realizovatelné obecné alternativy k zajištění, a to i pro děti.
77. Například zvláštní zpravodaj byl opakovaně svědkem nedostatečných postupů zajištění, včetně nedodržování zákonných, procesních a hmotných záruk, zajištění osob bez vyhlídky na vyhoštění, zajištění dětí a neexistence alternativ zajištění. Obdobně postupy navrácení, zejména jsou-li realizovány s pomocí dohod o zpětném přebírání osob, neposkytují potřebné záruky.

Podle [Stanoviska UNHCR k zajištění uprchlíků a migrujících dětí v kontextu migrace](#) (leden 2017) by vždy měl být primárním hlediskem nejlepší zájem dítěte a dítě nelze nikdy zajistit kvůli jeho migračnímu statusu nebo statusu jeho rodičů. Je třeba vždy prozkoumat alternativy k zajištění a péči.

U všech postupů týkajících se dětí musí být posouzení **nejlepších zájmů** dítěte provedeno samostatně a před rozhodnutím, které bude mít dopad na život tohoto dítěte (článek 3 CRC, článek 24 odst. 2 Listiny EU).⁵²

„Smluvní státy [Úmluvy o právech dítěte a Úmluvy o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin] jsou povinny posoudit a stanovit nejlepší zájmy dítěte v různých fázích migrace a azylového řízení, které mohou vést k zajištění nebo deportaci rodičů z důvodu jejich migračního stavu. Postupy pro stanovení nejlepšího zájmu je třeba uplatnit v každém rozhodnutí, které by oddělilo děti od jejich rodiny a při rozhodování o péči o dítě je třeba být použit stejné standardy, kdy by měl být v první řadě zohledněn nejlepší zájem dítěte.“⁵³

[Zpráva zvláštního zpravodaje OSN pro lidská práva migrantů z roku 2020](#) vyzývá státy k ukončení zajišťování dětí z migračních důvodů přesunutím těžiště od vymáhání a donucování směrem k přístupu založenému na lidských právech, který podporuje práva a pohodu dětí a poskytuje alternativní péči a přijetí všech migrujících dětem a jejich rodin.

Zpráva zvláštního zpravodaje OSN pro lidská práva migrantů: Ukončení imigrační detence dětí a poskytování odpovídající péče a přijetí pro tyto děti, A/75/183, 20. čerence 2020

82. Zajištění jakéhokoli dítěte z důvodů souvisejících s jeho migračním statutem, nebo s migračním statutem jeho rodičů nebo zákonných zástupců, je vždy porušením práv dítěte a může představovat kruté, nelidské nebo ponižující zacházení s dětmi v migrační situaci. Imigrační detence dětí a jejich rodin má rozsáhlý dopad na rozvoj fyzických, sociálních, emocionálních a kognitivních dovedností dětí, zbavuje je jejich základních práv a jejich budoucnosti.

86. (...) Konkrétněji se státy vyzývají, aby:

- (a) Zavedly do vnitrostátního práva výslovný zákaz imigrační detence pro všechny děti v migrační situaci do 18 let, včetně dětí bez doprovodu a dětí s jejich rodinami. Měl by být stanoven politický rámec a procesy zabezpečení kvality, aby se zajistila účinná implementace tohoto zákazu, a aby byla dětem v migrační situaci poskytována na nejvyšší ochranu; (...)
- (c) Posílily stávající národní systémy ochrany a sociálního zabezpečení dětí a integrovaly děti v migrační situaci bez doprovodu do těchto systémů bez jakékoli diskriminace a bez ohledu na migrační status dítěte. Primární odpovědnost za péči a bezpečnost dětí v migrační situaci by měly nést orgány pro ochranu a sociální zabezpečení dětí, nikoli orgány imigrační. Orgány na ochranu dětí by měly být od počátku informovány a zapojeny do identifikace dítěte bez doprovodu nebo odloučeného dítěte v migrační situaci; (...)
- (e) Prosazovaly jednotu rodiny během azylových a jiných řízení souvisejících s migrací, zdržely se přijímání jakékoli politiky, která by vedla k systematickému rozdělení rodin, a přijaly vhodná opatření k prevenci a reakci na rozdělení rodin v kontextu mezinárodní migrace;
- (f) Poskytly dětem v migrační situaci bez rodičovské péče opatření alternativní péče, nejlépe rodinně-založených alternativ, a zároveň usnadnily vyhledání rodiny a sloučení podle nejlepších zájmů dítěte; (...)
- (h) Přijaly pozitivní opatření k překonání překážek s cílem zajistit migrujícím dětem přístup ke zdravotní péči, vzdělání, odpovídajícímu bydlení a dalším právním a základním službám. Taková opatření mohou zahrnovat revizi zákonů a předpisů, překonávání administrativních překážek, vytváření spojení mezi poskytovateli veřejných služeb a imigračními úřady, poskytování prozatímní dokumentace pro usnadnění přístupu ke službám, konkrétní úsilí o překonání jazykových a jiných překážek přístupu, zajištění cenové dostupnosti služeb a zvyšování povědomí o lidských právech a právech dětí v migrační situaci a jejich rodin; (...).

Výbor OSN pro práva dítěte, Zvláštní zpravodaj OSN pro lidská práva migrantů⁵⁴ a Parlamentní shromáždění Rady Evropy⁵⁵ jasně uvádějí, že zajištění migrujících dětí v kontextu migrace **není v nejlepším zájmu dítěte** a že zajištění zranitelných osob, včetně dětí bez doprovodu je v mezinárodním právu zakázáno.

⁵² Další informace o zásadě nejlepšího zájmu dítěte srov. Modul V, oddíl II.2 Nejlepší zájem dítěte.

⁵³ Společný obecný komentář č. 3 (2017) Výboru pro ochranu práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin a č. 22 (2017) Výboru pro práva dítěte o obecných zásadách týkajících se lidských práv dětí v kontextu mezinárodní migrace, CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22, 16. listopad 2017, odst. 32(e).

Státy mají pozitivní závazek chránit a pečovat o migrující děti bez doprovodu podle článku 3 EÚLP a článku 20 CRC.⁵⁶ Z povinnosti jednat v nejlepším zájmu dítěte vyplývá v situaci nezletilých osob bez doprovodu komplexní posouzení identity dítěte přátelským způsobem (věk, státní příslušnost, původ atd.).

Státy jsou povinny jmenovat příslušného opatrovníka a v případě potřeby právního zástupce pro azylové, správní nebo soudní řízení.⁵⁷ Dítě je také třeba co nejdříve řádně zapsat u příslušného školského orgánu⁵⁸ a je zapotřebí učinit vhodná opatření týkající se péče.⁵⁹

Obecný komentář č. 13, Právo na vzdělání, CESCR, dokument OSN E/C.12/1999/10, 8. prosince 1999

34. (...) „potvrzuje, že zásada zákazu diskriminace se vztahuje na všechny osoby školního věku pobývající na území smluvního státu, včetně cizích státních příslušníků, bez ohledu na jejich právní postavení.“

UNHCR, Opční dokument č. 1 – Možnosti pro vlády týkající se opatření péče a alternativ k zajištění dětí a rodin, 2014, s. 2.

- Děti žádající o azyl, uprchlíky a migrující děti nelze v zásadě zajišťovat; zajištění musí být opatřením poslední instance a musí trvat co nejkratší dobu (čl. 37 písm. b) CRC).
- Nejvýznamnějším hlediskem musí být nejlepší zájem dítěte (článek 3 CRC).
- Prioritou musí opatření v rámci rodiny, přičemž ústavní péče se musí využívat jen za velmi omezených okolností.
- Každé dítě má právo na nejvyšší úroveň tělesného a duševního zdraví (článek 24 CRC).
- Každé dítě má základní právo na život a rozvoj v maximální možné míře (článek 6 CRC). Každé dítě má právo na vzdělání (článek 28 CRC; článek 22 Úmluvy o uprchlících z roku 1951).
- Každé dítě má právo na odpočinek, volný čas a hru (článek 31 CRC) a na kulturní život (článek 30 CRC).

Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, 2010 (přijaté Výborem ministrů dne 17. listopadu 2010 na 1098. zasedání zástupců ministrů)

Zbavení svobody

19. Veškeré formy zbavení svobody dětí musí být krajním řešením a musí trvat co nejkratší přiměřenou dobu.
20. Pokud je nařízeno zbavení svobody, musí být děti zpravidla zajištěny odděleně od dospělých. Pokud dojde k zajištění dětí spolu s dospělými, musí se jednat o výjimečné důvody a toto rozhodnutí se musí zakládat výlučně na nejlepším zájmu dítěte. Za všech okolností musí být děti zajištěny v prostorách vhodných pro jejich potřeby.
21. S ohledem na zranitelnost dětí zbavených svobody, významu rodinných vazeb a podpoře opětovného začlenění do společnosti musí příslušné orgány zajistit dodržování a aktivně podporovat naplňování práv dítěte stanovených v univerzálních a evropských nástrojích. Kromě dalších práv musí zejména děti mít právo:

⁵⁴ Stanovisko ze dne 16. května 2016.

⁵⁵ Usnesení 1707(2010), 1810(2011).

⁵⁶ *Sh.D. a další proti Řecku, Rakousku, Chorvatsku, Maďarsku, Severní Makedonii, Srbsku a Slovinsku*, stížnost č. 14165/16, rozsudek ze dne 13. září 2019, odst. 52-62; *Khan proti Francii*, ESLP, stížnost č. 12267/16, rozsudek ze dne 28. února 2019; *Rahimi proti Řecku*. Srov. Modul V, oddíl II.4 Pozitivní závazek poskytnout péči a ochranu migrujícím dětem.

⁵⁷ Srov. Modul V, oddíl III.4 Právní pomoc a zastoupení.

⁵⁸ Srov. Modul III, oddíl VI.1. Právo dětí na vzdělání.

⁵⁹ CRC, *Obecný komentář č. 6*, odst. 19-22; CMW & CRC, *Společný obecný komentář č. 4 a č. 23*, odst. 11 a 17; IOM, *Děti bez doprovodu v pohybu – práce Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)*, 2011, s. 16-20.

- a. udržovat pravidelný a smysluplný kontakt s rodiči, rodinou a přáteli prostřednictvím návštěv a korespondence, s výjimkou případů, kdy se vyžadují omezení v zájmu spravedlnosti a dítěte. Omezení tohoto práva se nikdy nesmí použít jako trest;
- b. získat odpovídající vzdělání, odborné vedení a výcvik, lékařskou péči a požívat svobody smýšlení, svědomí a náboženství a přístup k volnočasovým aktivitám, včetně tělesné výchovy a sportu;
- c. na přístup k programům, které připravují děti předem na návrat do svých komunit, přičemž se jim věnuje plná pozornost s ohledem na jejich emoční a fyzické potřeby, jejich rodinné vztahy, možnosti bydlení, školní docházky a zaměstnání a socioekonomické postavení.

22. Zbavení svobody nezletilých osob bez doprovodu, včetně žadatelů o azyl a odloučených dětí nesmí být nikdy motivováno nebo založeno pouze na absenci pobytového statusu.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva stanoví, že v případě dětí musí úřady provést posouzení **nezbytnosti a přiměřenosti** a ujistit se, že zajištění je **krajním opatřením** (viz *Popov proti Francii a Rahimi proti Řecku*, op. cit.). Zajištění dětí v kontextu migrace může také překročit práh nelidského a ponižujícího zacházení, které zakazuje článek 3 EÚLP a článek 7 ICCPR.

Popov proti Francii, ESLP stížnosti č. 39472/07 a 39474/07, 19. ledna 2012

100. V projednávané věci Soud shledal, že děti mohly vnímat délku zajištění dětí po dobu patnácti dnů, třebaže není sama o sobě nepřiměřená, jako nikdy nekončící, a to s ohledem na skutečnost, že ubytování v zařízení nebylo vhodně uzpůsobeno vzhledem k jejich věku.

101. Stěžovatelé dále tvrdili, že zajištění v tomto špatně uzpůsobeném středisku vystavilo děti, zejména to starší, stresové situaci, která vedla k psychickému utrpení.

Soud, stejně jako vláda, podotýká, že tato tvrzení stěžovatelů nebyla podložena žádnými důkazy. S ohledem na svá zjištění ohledně nevhodnosti zařízení pro zajištění dětí však Soud nepochybuje, že tato situace vyvolala v případě dětí úzkost, psychické narušení a degradaci rodičovského obrazu.

102. Z výše uvedeného je patrné, že podmínky, za nichž byly děti zajištěny po dobu patnácti dnů v prostředí pro dospělé, kde se potýkaly se silnou přítomností policie, bez jakýchkoli činností, které by je zaměstnaly, navíc při znepokojení rodičů, byly zjevně neuzpůsobené jejich věku. Dvě děti (tříletá dívka a batole) se ocitly v situaci zvláštní zranitelnosti umocněné zajištěním. Tyto životní podmínky pro ně nevyhnutelně vytvářely stresovou a úzkostnou situaci se zvláště traumatizujícími následky.

103. S ohledem na nízký věk dětí, délku zajištění a podmínky v detenčním středisku se Soud domnívá, že úřady nezohlednily nevyhnutelně škodlivé důsledky pro děti. Konstatuje, že zacházení orgánů s dětmi nebylo slučitelné s ustanoveními Úmluvy a překročilo práh závažnosti v článku 3 Úmluvy. V případě dětí proto došlo k porušení uvedeného článku.

A.B. a další proti Francii, ESLP, stížnost č. 11593/12, 12. července 2016

114. Soud má za to, že samotné podmínky [zajištění], třebaže jsou nutně významnými zdroji stresu a úzkosti pro malé dítě, nepostačují v případě krátkého zajištění a s ohledem na okolnosti projednávaného případu k překročení prahu závažnosti, pokud mají spadat do oblasti působnosti článku 3. Na druhé straně je Soud přesvědčen, že opakování a hromadění těchto psychických a emočních útoků má pro malé dítě po krátkém období nutně škodlivé důsledky, které překračují výše uvedenou hranici závažnosti. Proto má plynutí času v tomto ohledu při aplikaci tohoto článku prvořadý význam. Soud má za to, že v projednávané věci došlo k překročení přípustné doby, přičemž se jednalo o zajištění čtyřletého dítěte na celkem osmáct dní za výše uvedených podmínek.

115. S přihlédnutím k věku dítěte stěžovatelů, délce trvání a podmínkám zajištění v detenčním zařízení v Toulouse-Cornebarrieu, se tedy Soud domnívá, že orgány podrobily toto dítě zacházení, které přesahovalo hranici závažnosti požadovanou článkem 3 Úmluvy. V důsledku toho došlo v případě dítěte stěžovatelů k porušení tohoto článku.

Několik případů zdůraznilo nezákonnost zajištění, třebaže mělo dotyčné dítě doprovod rodiče:

Ve věci [Muskhadzhieva a další proti Belgii](#) (stížnost č. 41442/07, rozsudek ze dne 19. ledna 2010) ESLP rozhodl, že zajištění matky a jejích čtyř dětí ve věku od sedmi měsíců do sedmi let v uzavřeném tranzitním středisku po dobu jednoho měsíce představovalo porušení článku 3 EÚLP. V rámci svých závěrů Soud upozornil na skutečnost, že centrum bylo „špatně vybavené pro přijímání dětí“, což mělo vážné důsledky pro jejich duševní zdraví.

[Popov proti Francii](#) se týká administrativního zajištění rodiny na dva týdny před deportací do Kazachstánu. ESLP shledal porušení článku 3 EÚLP, jelikož francouzské orgány nedokázaly vyhodnotit nevyhnutelně škodlivé účinky zajištění pro dvě děti (kterým bylo pět měsíců a tři roky) v detenčních střediscích „neuzpůsobených pro přítomnost dětí“. Soud rovněž shledal porušení článku 5 a článku 8 ve vztahu k celé rodině a odkázal na článek 37 Úmluvy o právech dítěte, který stanoví, aby „s každým dítětem zbvavým svobody bylo zacházeno s lidskostí a s úctou k vrozené důstojnosti lidské bytosti a způsobem, který bere ohled na potřeby osoby daného věku“.

Podobně v případě [Kanagaratnam proti Belgii](#) (stížnost č. 15297/09, rozsudek ze dne 13. března 2012) představovalo zajištění matky žádající o azyl a jejích tří dětí bez pobytového oprávnění v uzavřeném středisku pro cizince po dobu čtyř měsíců porušení článků 3 a 5 EÚLP. Navzdory skutečnosti, že děti doprovázela jejich matka, měl Soud za to, že jejich umístěním do uzavřeného střediska je belgické orgány vystavily pocitům úzkosti a méněcennosti a s plným vědomím skutkových okolností riskovaly ohrožení jejich rozvoje.

Ve věci [A.B. a další proti Francii](#) soud rozhodl, že zajištění čtyřletého dítěte (s jeho rodiči) po dobu osmnácti dnů bylo v rozporu s článkem 3, a to s ohledem na věk dítěte, prostředí vyvolávající úzkost a délku zajištění (odst. 110-115). Tyto faktory byly rovněž zohledněny ve věci [S.F. a další proti Bulharsku](#) (stížnost č. 8138/16, rozsudek ze dne 7. prosince 2017), kde došlo k zajištění tří dětí (ve věku 16, 11 a 1 rok) v celách vykazujících „extrémní zchátrání, s barvou odlupující se od stěn a stropu, špinavými opotřebovanými palandami, matracemi a ložním prádlem a odpadky a vlhkou lepenkou na podlaze“, a kde byli žadatelé nuceni močit na podlahu z důvodu omezeného přístupu na toaletu. Během prvních 24 hodin zajištění jim nebylo poskytnuto žádné jídlo ani voda. Soud rozhodl, že zajištění trvajících 38 a 41 hodin představovalo za těchto podmínek porušení článku 3 (odst. 84-87). Ve věci [Bilalova a další proti Polsku](#) (stížnost č. 23685/14, rozsudek ze dne 26. března 2020) Soud rozhodl, že Polsko řádně neprošetřilo možnost uložení alternativy k zajištění dětí:

78. Soud podotýká, že v době, kdy se úřady rozhodly prodloužit jejich zajištění na tři po sobě jdoucí měsíce, byli nezletilí stěžovatelé ve stejném středisku zajištění již téměř dva měsíce. Třebaže se materiální podmínky zdají být v pořádku (...), detenční zařízení se bezpochyby v mnoha ohledech podobalo věznicím (...). Soud v této souvislosti připomíná, že v rámci podobných případů, které mu byly v minulosti předloženy, shledal rozpor s Úmluvou, pokud došlo k zajištění nezletilých dětí v doprovodu rodičů po dobu mnohem kratší, než o kterou se jedná v tomto případě, pokud došlo k zajištění v podobném zařízení jako v případě těchto nezletilých stěžovatelů. (...)

79. Soud konstatuje, že z nyní ustálené judikatury v této oblasti vyplývá, že je nezbytné zamezit zajištění malých dětí v těchto podmínkách a že je možné pouze krátkodobé umístění ve vhodných podmínkách, mají-li být tato opatření slučitelná s Úmluvou, avšak za předpokladu, že orgány prokáží, že se k tomuto konečnému opatření uchýlily, až poté, co konkrétně ověřily, že nemohlo být přijato žádné jiné méně invazivní opatření. (...)

80. S přihlédnutím k důvodům uplatněným vnitrostátními orgány na podporu napadeného opatření se v projednávané věci Soud domnívá, že nemá dostatečné informace, aby se ujistil, že dotčené orgány skutečně prověřily, zda za konkrétních okolností zajištění nezletilých stěžovatelů bylo posledním možným řešením, které nebylo možné nahradit jiným alternativním opatřením. (...)

Omezení pobytu může rovněž vyvolávat otázky v souvislosti s právem na respektování rodinného života, pokud v jeho důsledku dojde k rozdělení členů rodiny.⁶⁰

Viz také:

- [Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga proti Belgii](#), ESLP, stížnost č. 13178/03, rozsudek ze dne 12. ledna 2007

⁶⁰ [Agraw proti Švýcarsku](#), ESLP, stížnost č. 3295/06, rozsudek ze dne 29. října 2010. Také srov. Modul IV. Přístup ke spravedlnosti při ohraně práv migrantů na rodinný život.

- *Bistieva a další proti Polsku*, ESLP, stížnost č. 75157/14, rozsudek ze dne 10. dubna 2018
- ESLP, *Informační přehled – Nezletilí migranti s doprovodem v zajištění*, říjen 2019
- ESLP *Informační přehled – Nezletilí migranti bez doprovodu v zajištění*, červen 2019

Právo EU

Článek 24 *Listiny základních práv Evropské unie* stanoví, že děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Mohou svobodně vyjadřovat své názory. Tyto názory se zohlední v záležitostech, které se jich týkají, v souladu s jejich věkem a vyspělostí (odst. 1). Při všech činnostech týkajících se dětí, ať už ze strany orgánů veřejné moci nebo soukromých institucí, musí být v první řadě zohledněn nejlepší zájem dítěte (odst. 2).

Kromě toho, článek 11 odst. 2 přijímací směrnice uvádí: „Zajištění nezletilých osob je krajním opatřením, které se použije až tehdy, je-li potvrzeno, že nelze účinně uplatnit jiná, mírnější donucovací opatření. Musí trvat co nejkratší dobu a musí být vyvinuto veškeré úsilí o propuštění zajištěných nezletilých osob a jejich umístění do vhodného ubytovacího zařízení vhodného pro nezletilé osoby. Přihlížet by se mělo zejména k nejlepšímu zájmu nezletilé osoby (...). Jsou-li nezletilé osoby zajištěny, musejí mít možnost věnovat se volnočasovým aktivitám včetně her a rekreačních aktivit přiměřených jejich věku.“

V odstavci 3 směrnice rovněž stanoví, že „k zajištění nezletilých osob bez doprovodu se přistupuje jen za výjimečných okolností. V případě zajištěných nezletilých osob bez doprovodu musí být vyvinuto veškeré úsilí o co nejrychlejší propuštění. Nezletilé osoby bez doprovodu nesmějí být drženy ve věznicích. Nezletilé osoby bez doprovodu se v rámci možností umístí v zařízeních, které mají k dispozici personál a vybavení zohledňující potřeby osob jejich věku. V případě zajištění nezletilých osob bez doprovodu členské státy zajistí, aby byly umístěny odděleně od dospělých osob.“

2. Osoby s psychosociálním postižením

Zajištěné osoby s psychosociálním postižením, které jsou duševně nemocné nebo trpí traumatizujícími zážitky, vyžadují zvláštní pozornost, pokud má dojít k jejich zajištění z migračních důvodů. Jejich zajištění vyvolává otázky ohledně a) toho, zda by měla být osoba vůbec zajištěna nebo zda lze nalézt vhodnější alternativy; a pokud je zajištění oprávněné, b) jaká je vhodná forma a podmínky zajištění a poskytnutí lékařské péče (ICJ, Migrační a mezinárodní právo lidských práv – praktická příručka, aktualizované vydání, 2014, s. 152).

Dybeku proti Albánii, ESLP, stížnost č. 41153/06, rozsudek ze dne 2. června 2008, odst. 47 a 51

Ve věci Dybeku proti Albánii ESLP konstatoval, že pocit méněcennosti a bezmoci, který je typický pro osoby s duševní poruchou, vyžaduje zvýšenou pozornost při kontrole dodržování Úmluvy. Soud konstatoval, že zdravotní stav stěžovatele (chronická duševní porucha) způsobil, že je v zajištění zranitelnější, jelikož se zesílily jeho pocity úzkosti a strachu. Vzhledem k tomu, že nebyla přijata žádná opatření ke zlepšení podmínek zajištění, a vzhledem k podmínkám, kterým byl stěžovatel podroben, shledal Soud porušení článku 3. Zjistil, že vzhledem k „povaze, délce a závažnosti špatného zacházení, kterému byl stěžovatel vystaven, a kumulativním negativním účinkům na jeho zdraví bylo možné je kvalifikovat jako nelidské a ponižující.“

Pokud je duševní zdraví zajištěné osoby způsobeno nebo se zhorší v důsledku zajištění a jsou-li si orgány vědomy těchto podmínek vědomy, může pokračující zajištění představovat kruté, nelidské nebo ponižující zacházení. Ve věci *C proti Austrálii* ICCPR shledal porušení článku 7 ICCPR v důsledku dlouhodobého zajištění osoby s vážným psychiatrickým onemocněním, o kterém úřady věděly, že k němu došlo v důsledku zajištění a které v době propuštění bylo natolik závažné, že bylo nezvratné.⁶²

3. Vážně nemocné osoby

ESLP posuzoval také případy těžce nemocných osob. Ve věci *Yoh-Ekale Mwanje proti Belgii* (stížnost č. 10486/10, 20. března 2012) ESLP zjistil, že stěžovatelka měla vážnou a nevléčitelnou nemoc, o níž belgické orgány věděly, a která se během zajištění zhoršila. K vyšetření stěžovatelky v nemocnici a k poskytování vhodné léčby se stěžovatelka dostala se zpožděním. Soud měl za to, že orgány nejednaly s náležitou péčí při přijímání všech opatření, která od nich možno důvodně očekávat, aby chránily zdraví stěžovatelky a zabránily zhoršení zdravotního stavu během zajištění. To ji vystavilo utrpení nad rámec toho, co je možno čekat u zajištěné osoby, která má HIV a čelí deportaci, což představovalo nelidské a ponižující zacházení.⁶³

⁶¹ Srov. modul V, oddíl II.3. Právo na účast a být vyslechnut.

⁶² Srov. také modul III, oddíl V. Právo na nejvyšší dosažitelný standard zdraví.

⁶³ Srov. také modul III, oddíl V. Právo na nejvyšší dosažitelný standard zdraví.

4. Osoby se zdravotním postižením

Pokud dojde k zajištění osob s postižením, přijímají se opatření s cílem zajistit vhodné podmínky s ohledem na míru postižení.⁶⁴ Podle článku 14 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením smluvní státy „zajistí, aby osoby se zdravotním postižením, které byly jakýmkoli postupem zbaveny svobody, měly právo, na rovnoprávném základě s ostatními, na záruky uznávané mezinárodním právem v oblasti lidských práv a bylo s nimi zacházeno v souladu s cíli a zásadami této úmluvy, včetně poskytnutí přiměřené úpravy“. Článek 2 této Úmluvy definuje přiměřené úpravy jako „nezbytné a odpovídající změny a úpravy, které nepředstavují nepřiměřené nebo nadměrné zatížení, a které jsou prováděny, pokud to konkrétní případ vyžaduje, s cílem zaručit osobám se zdravotním postižením uplatnění nebo užívání všech lidských práv a základních svobod na rovnoprávném základě s ostatními“.

5. Oběti mučení a jiných forem špatného zacházení

U žadatelů o azyl je třeba na začátku činit kroky k identifikaci obětí mučení a traumatizovaných osob, aby jim bylo možné poskytnout odpovídající léčbu a podmínky.⁶⁵

Samostatnou okolností, kterou je třeba zvážit při rozhodování o potřebě zajištění žadatele o azyl, je skutečnost, zda se jedná o oběť mučení či jiných traumatických zážitků. Zajištění osoby, která je obětí mučení či traumatizovaným žadatelem o azyl může mít závažné důsledky pro její duševní zdraví,⁶⁶ což by mohlo být nepřiměřené ve vztahu k jakémukoli jinak legitimnímu cíli sledovanému vládou při zajištění této osoby.

Podle doporučení UNHCR k zajištění (doporučení 9.1) oběti mučení a jiného vážného fyzického, psychického nebo sexuálního násilí rovněž vyžadují zvláštní pozornost a obecně by nemělo docházet k jejich zajištění.

6. Práva zajištěných žen a dívek

Ženy v zajištění v kontextu migrace často čelí specifickým obtížím. Může se jednat o genderově motivované případy násilí nebo obtěžování, včetně sexuálního násilí a zneužívání, kterého se dopouští jak státní aktéři, tak zajištěné osoby, dále pak absence péče o děti, nedostatečné a nevhodné poskytování zdravotní péče, zboží a služeb, které ženy potřebují, stejně jako další formy diskriminace z důvodu pohlaví.

Podle doporučení UNHCR k zajištění (doporučení 9.3) nelze zajistit těhotné a kojící ženy.⁶⁷ Alternativní opatření by měla zohledňovat zvláštní potřeby žen, včetně záruk proti sexuálnímu a genderově podmíněnému násilí a vykořisťování. Bude třeba hledat alternativy k zajištění, zejména pokud nejsou k dispozici samostatná zařízení pro ženy a/nebo rodiny.

7. Práva zajištěných LGBTI+ osob

V místech zajištění jsou LGBTI osoby často marginalizovány. Jsou zranitelnými vůči zneužití z důvodu identity ve svých domovských zemích a znovu nuceny snášet zneužívání z důvodu identity v detenčním prostředí. LGBTI osoby zajištěné v kontextu migrace jsou vystaveny zvýšenému riziku marginalizace, diskriminace a násilí, a to jak ze strany ostatních zajištěných, tak i zaměstnanců detenčních středisek.⁶⁸

Evropský soud pro lidská práva uvedl, že v průběhu umísťování žadatelů o azyl, kteří tvrdí, že jsou součástí zranitelné skupiny v zemi, ze které museli odejít, by měly orgány věnovat zvláštní pozornost tomu, aby se zabránilo situacím, které by mohly reprodukovat obtížné situace, které tyto osoby přinutily uprchnout.

O.M. proti Maďarsku, ESLP, stížnost č. 9912/15, rozsudek ze dne 5. července 2016

53. Konečně má Soud za to, že při umísťování žadatelů o azyl, kteří tvrdí, že jsou součástí zranitelné skupiny v zemi, kterou museli opustit, by měly orgány věnovat zvláštní pozornost tomu, aby se vyhnuly situacím, které by mohly reprodukovat obtížnou situaci, která přinutila tyto

⁶⁵ Rada Evropy, Doporučení výboru ministrů R(1998), doporučení 10(i)..

⁶⁶ Jesuit Refugee Service, *Stát se zranitelným v zajištění – Zpráva občanské společnosti o zajišťování zranitelných žadatelů o azyl a migrantů bez oprávnění k pobytu v Evropské unii* (projekt DEVAS), červen 2010; FRA, *Alternativy k zajištění pro žadatele o mezinárodní ochranu a osoby v návratovém řízení*, 9. října 2015; a Odysseus, *Alternativy k imigrační a azylové detenci v EU. Čas na implementaci*, leden 2015.

⁶⁷ Mahmundi a další proti Řecku, stížnost č. 14902/10, rozsudek ze dne 31. července 2012.

⁶⁸ International Detention Coalition, LGBTI osoby v zajištění v kontextu imigrace, stanovisko, červen 2016, s. 9.

osoby uprchnout. V projednávané věci tak orgány neučinily, když nařídily zajištění stěžovatele, aniž by vzaly v úvahu míru, v jaké jsou zranitelné osoby – například LGBT osoby jako stěžovatel – v bezpečí nebo nebezpečí v zajištění mezi ostatními zajištěnými osobami, z nichž mnohé pocházejí ze zemí s rozšířenými kulturními nebo náboženskými předsudky vůči těmto osobám. Rozhodnutí orgánů opět neobsahovala adekvátní reflexi individuálních okolností stěžovatele, člena zranitelné skupiny z důvodu příslušnosti k sexuální menšině v Íránu (viz obdobně Alajos Kiss proti Maďarsku, stížnost č. [38832/06](#), odst. 42, 20. května 2010).

54. V důsledku toho nemůže při neexistenci specifické a konkrétní právní povinnosti, kterou stěžovatel nesplnil, článek 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy přesvědčivě sloužit jako právní základ pro zajištění v azylovém kontextu. Výše uvedené úvahy, které prokazují, že zajištění stěžovatele bylo svévolné, umožňují Soudu dospět k závěru, že došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy v době od 19:00 ve dnech 25. června až 22. srpna 2014 (viz obdobně Blokhin proti Rusku [VS], stížnost č. 47152/06, odst. 172, EÚLP 2016).

Commission Members

September 2021 (for an updated list, please visit www.icj.org/commission)

President:

Prof. Robert Goldman, United States

Vice-Presidents:

Prof. Carlos Ayala, Venezuela

Justice Radmila Dragicevic-Dicic, Serbia

Executive Committee:

Justice Sir Nicolas Bratza, UK

Dame Silvia Cartwright, New Zealand

(Chair) Ms Roberta Clarke, Barbados-Canada

Mr. Shawan Jabarin, Palestine

Ms Hina Jilani, Pakistan

Justice Sanji Monageng, Botswana

Mr Belisário dos Santos Júnior, Brazil

Other Commission Members:

Professor Kyong-Wahn Ahn, Republic of Korea

Justice Chinara Aidarbekova, Kyrgyzstan

Justice Adolfo Azcuna, Philippines

Ms Hadeel Abdel Aziz, Jordan

Mr Reed Brody, United States

Justice Azhar Cachalia, South Africa

Prof. Miguel Carbonell, Mexico

Justice Moses Chingengo, Zimbabwe

Prof. Sarah Cleveland, United States

Justice Martine Comte, France

Mr Marzen Darwish, Syria

Mr Gamal Eid, Egypt

Mr Roberto Garretón, Chile

Ms Nahla Haidar El Addal, Lebanon

Prof. Michelo Hansungule, Zambia

Ms Gulnora Ishankanova, Uzbekistan

Ms Imrana Jalal, Fiji

Justice Kalthoum Kennou, Tunisia

Ms Jamesina Essie L. King, Sierra Leone

Prof. César Landa, Peru

Justice Ketil Lund, Norway

Justice Qinisile Mabuza, Swaziland

Justice José Antonio Martín Pallín, Spain

Prof. Juan Méndez, Argentina

Justice Charles Mkandawire, Malawi

Justice Yvonne Mokgoro, South Africa

Justice Tamara Morschakova, Russia

Justice Willy Mutunga, Kenya

Justice Egbert Myjer, Netherlands

Justice John Lawrence O'Meally, Australia

Ms Mikiko Otani, Japan

Justice Fatsah Ouguergouz, Algeria

Dr Jarna Petman, Finland

Prof. Mónica Pinto, Argentina

Prof. Victor Rodriguez Rescia, Costa Rica

Mr Alejandro Salinas Rivera, Chile

Prof. Marco Sassoli, Italy-Switzerland

Mr Michael Sfard, Israel

Justice Ajit Prakash Shah, India

Justice Kalyan Shrestha, Nepal

Ms Ambiga Sreenevasan, Malaysia

Justice Marwan Tashani, Libya

Mr Wilder Tayler, Uruguay

Justice Philippe Texier, France

Justice Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza, Uganda

Justice Stefan Trechsel, Switzerland

Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Colombia

International
Commission
of Jurists

Rue des Buis 3
P.O. Box 1270
1211 Geneva 1
Switzerland

t + 41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org